

proiectul Alpinet,
revistă de drumeție, munte, natură
anul 10 / nr. 62, iulie 2006

INVITAȚIE Trekking in Carpathians ÎN CARPAȚI

Peștera cu
sarcofage

Defileul
Lăpușului

traseu nou
în Ciucaș

www.alpinet.org

copiază gratuit
toate numerele și ghidurile
revistei **Invitație în Carpați**
de la <http://iic.alpinet.org>

**Toate
numerele
revistei
se pot printa
pentru a fi
luate la drum.**

Uită-te zilnic pe
www.alpinet.org,
ghidul tău montan.
Zilnic sunt
multe informații
și imagini noi.

Înscrie-te pe [lista alpinet2k](#).

Primești zilnic, gratuit, noi știri de la munte,
de la cei care umblă pe munte.

informații: www.alpinet.org, iic@alpinet.org

nr. 62, iulie 2006

Țara Chioarului

Defileul Lăpușului pag. 3-34

Munții Meseș

Laleaua pestriță pag. 35-42

Munții Carpați

Toponime botanice pag. 43-47

Munții Ciucaș

Cetatea cu semimarcaj pag. 48-51

Podul Calului - Penteleu - Vrancei

Informații la zi pag. 52-59

Munții Maramureșului

Bile de piatră pag. 60-70

Dobrogea

Peștera cu sarcofage pag. 71-82

Bibliografie montană pag. 83-84

Sumarul revistei este deschis celor care transmit
informații (știri, fotografii, articole, monografii).

contact: iic@alpinet.org, 683.51.03

Autorii acceptă că publicarea materialelor
nu aduce deocamdată venituri materiale.

coperta 1 / first cover

Acces în Peștera cu sarcofage. /
The Cave with Sarcophagus.

foto: Ică Giurgiu

Respectă natura !

Lasă doar urmele pașilor.

Ia numai fotografii.

Ucide doar timp.

Editor:

ISSN 1841 - 7957

redactor, tehoredactor:

Ică Giurgiu (iic@alpinet.org, 683.51.03)

layout: Daniel Verniș, Nicolae Herăscu, Ică Giurgiu

bannere: Ionuț Nechita

© Reproducerea oricărui material din revistă, în scopuri
comerciale, nu este permisă. Materialele angajează în general
doar responsabilitatea autorilor.

publicitate: iic@alpinet.org

camping - drumeție - canotaj - pescuit - fotografii

Defileul Lăpușului - 36 km

text și hartă:
Dumitru IȘTVAN
(Baia Mare)

fotografii:
Petru Lucian GOJA
(Baia Mare)

Defileul se desfășoară între localitățile Răzoare (la est) și Remetea Chioarului (la vest) (ambele la sud-vest de Munții Lăpușului și la sud de Baia Mare) (vezi hărțile 1 și 2); este creat prin treptata adâncire a cursului apei în șisturile cristaline ale Masivului Preluca. În defileu apar scurte porțiuni de lărgire, aici rocile sedimentare mai noi luând locul șisturilor cristaline.

Un îndrăgit loc de weekend estival pentru numeroși iubitori de "iarbă verde" și natură. Parcurgerea integrală pe jos a defileului constituie o adevărată probă sportivă, performanța fiind dificilă. Mai comode și accesibile sunt circuitele de o zi, fără bagaje, în care se străbat anumite porțiuni ale defileului, transformând fiecare traversare a râului în ocazie de bălăceală sau înot.

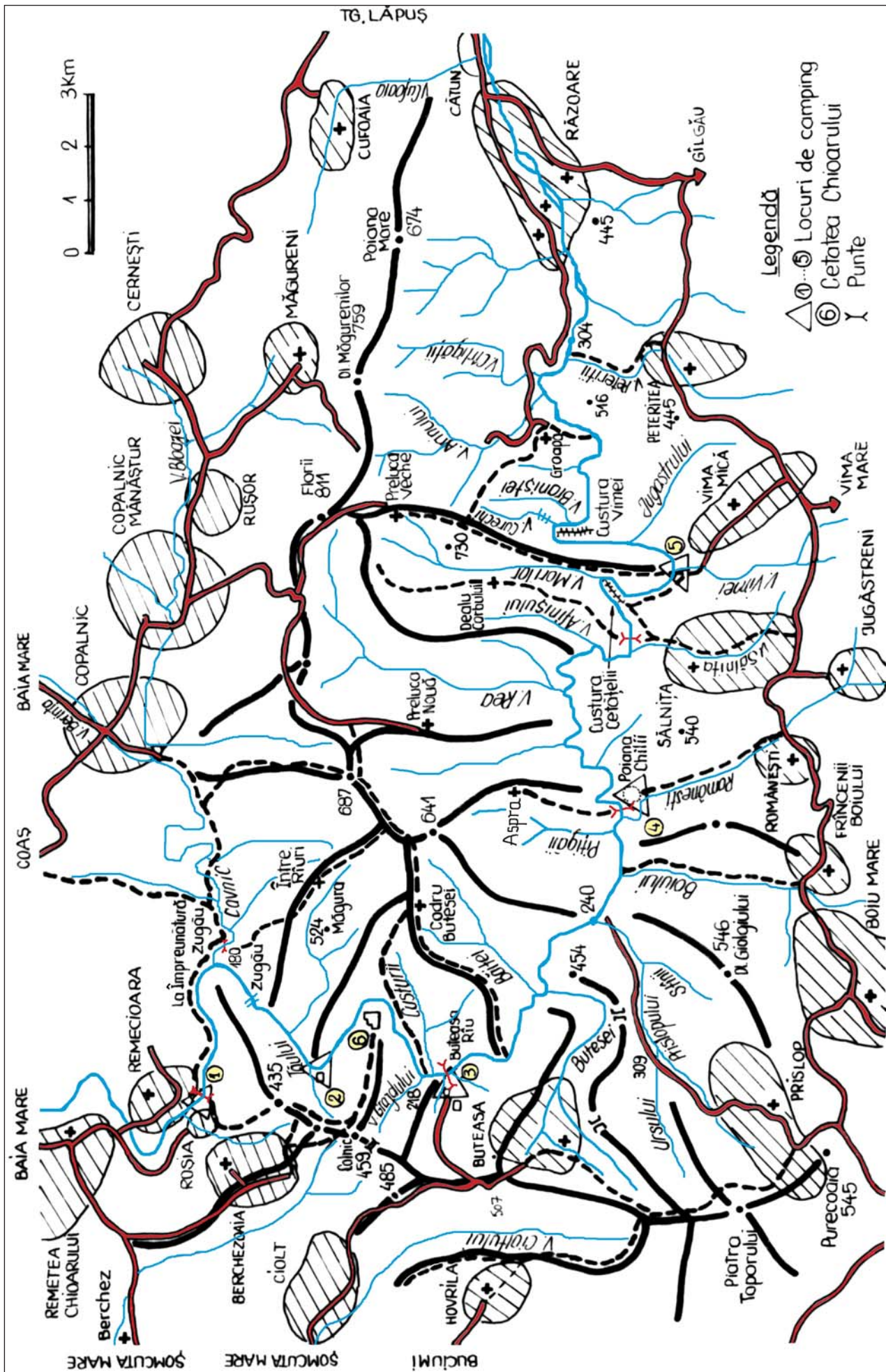
Amatorii coborârilor cu ambarcațiuni

1 extras din *Romania, tourist map*, Ministerul Turismului, 1989

3 Coaș, localitate aflată pe malul drept al Lăpușului.

2 Defileul Lăpușului.
proiect hartă: Dumitru Ișțvan
desen hartă: Ică Giurgiu, Ileana Bocanciu

pneumatice pândesc cu nerăbdare perioadele cu ape mai mari, când se micșorează numărul sectoarelor unde în condiții normale de debit sunt obligați să se transforme din călăreți în cai. Pescarii de scobar sau clean reprezintă de departe cel mai numeros contingent de vizitatori ai defileului.

Adevărata vocație turistică a zonei este legată de camping, căci peisajul în care se îmbină armonios pădurea, stâncă, muntele și apa este suficient pentru deconectarea necesară periodic fiecăruia. Adăugăm mângâierea revigorantă a apei și traseele ce oferă unghiuri inedite asupra impozantului rezultat al luptei dintre apă și stâncă. Din fericire, până acum intervenția antropică a afectat doar calitatea apei și pe alocuri vegetația, rămânând încă un echilibru rezonabil al omului cu natura.

Remecioara - Roșia

Începem descrierea din colțul stânga sus al hărții, cu cel mai cunoscut și frecventat loc de campare, beneficiind de acces auto, fiind în același timp cel mai apropiat de Baia Mare.

Din centrul localității Remetea Chioarului (20 km de la Baia Mare, stație de autobuz) se desprinde un drum spre stânga, coborând în lunca Lăpușului. Lăsăm în stânga podul spre Remecioara (aici se află un prim loc de baie), urmând malul râului. Urmează în dreapta două lacuri amenajate de mult pentru pescuit (pe un braț vechi al Lăpușului) și ajungem după 2 km la casele cătunului Roșia, unde iese Lăpușul din defileu.

De obicei corturile se amplasează pe malul stâng al râului, aval de case, pe îngusta porțiune dintre apă și terenurile cultivate. O punte pe cablu face legă-

tură, ceva mai în amonte, cu Remecioara și mulți urmează în continuare poteca de pe malul drept pentru a-și instala corturile în plin defileu, în poienița alungită din aval de Apa Neagră (Tăul Negru). De aici, scurte trasee vizează în special porțiunea finală a defileului, poteca de pe malul drept ducându-ne la Apa Neagră și apoi la Împreunătură/ Întrerâuri, confluența Cavnicului cu Lăpușul.

De la Roșia se poate urca la cetatea Chioarului. Și nu trebuie pierdută ocazia de a vizita bisericile de lemn din Remetea Chioarului (edificată în 1800) și Remecioara (ridicată la începutul secolului al XIX-lea, pictura datând din 1862).

Berchezoaia

Localitate situată la sud-vest de Roșia, pe o culme, la 30 km de Baia Mare. De la stația auto finală a curselor de la

4 Maci la Coaș.

5 Primăvară la Coaș, în
Defileul Lăpușului.

8 Viitorul fag. Fagul are ca fruct jirul, stejarul are ca fruct ghinda. Fag- jir, stejar - ghindă. Trei cu trei litere, apoi șase cu șase; ușor de ținut minte, nu?

6 Primăvară la Coaș, în Defileul Lăpușului.

7 Spre ieșirea aval din Defileu, înainte de Remecioara: păpădu/ ardeiaș, *Physalis alkegi*.

9 Vedere de la Împreunarea Râurilor spre aval.

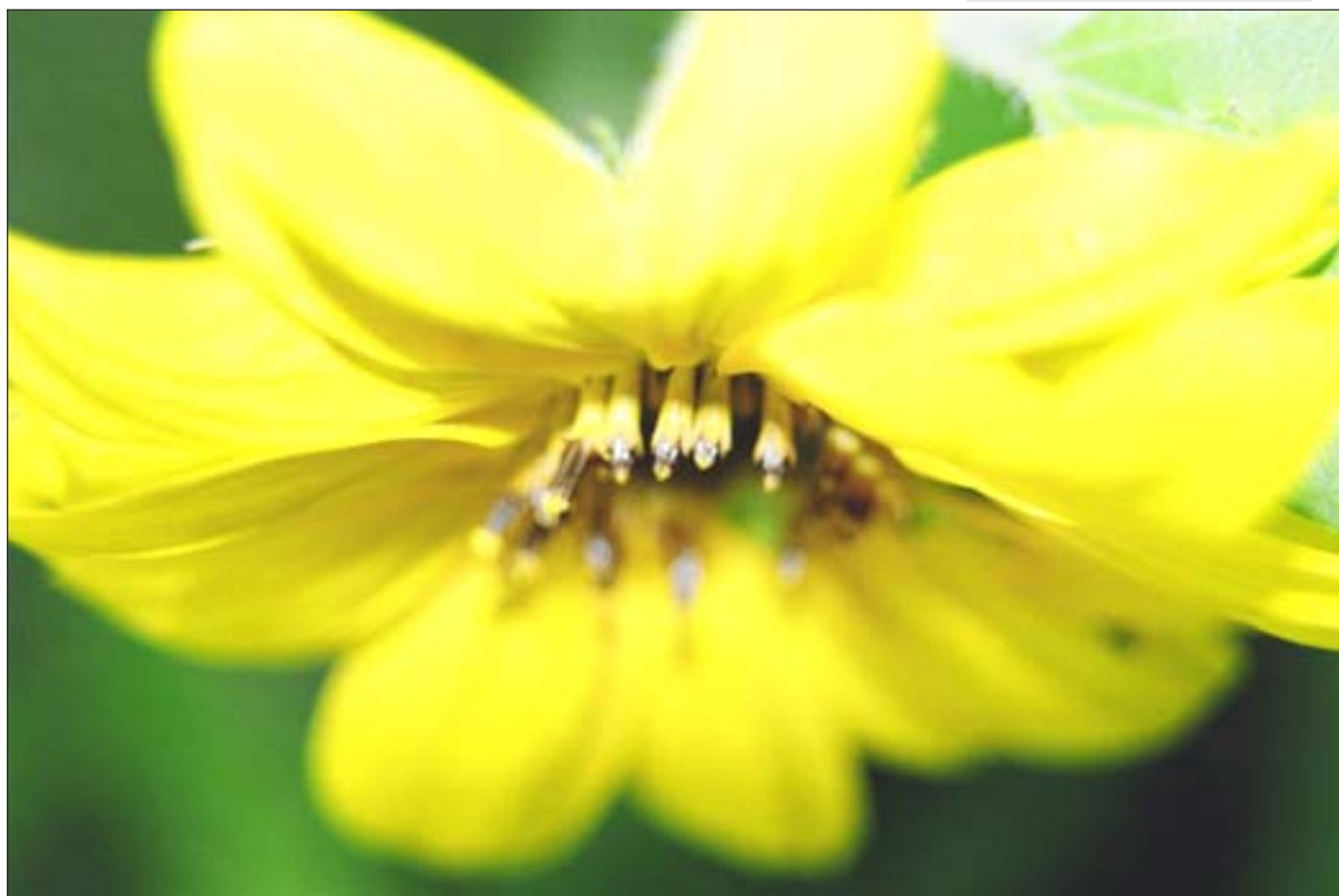
10 Vedere din aval spre Împreunarea Râurilor, după ploi abundente.

11 Împreunarea Râurilor, fotografiată dinspre Râul Căvnic. Lăpusul vine din stânga, după stâncăraia din albie, și curge spre în față, dreapta, către Balta Negrii. În fundal, malul stâng al Lăpușului, suind spre Berchezoaia.

12 În defileu, la Berchezoaia.

13, 14 În defileu, la Berchezoaia.

15 La podul Berchezoaia, privind spre amonte Lăpușului.

16, 17 Cavnicul la Zugău, la 150-200 metri în amonte de Împreunarea Râurilor.

Baia Mare urcăm pe drumul din dreapta, înscriindu-ne de-a lungul culmii.

De la ultimele case, drumul face un cot spre stânga, urmând apoi liziera unei plantații de pin, până într-o șa, la bifurcație de drumuri. Mergem pe cel din stânga, ajungând în creastă după 30 de minute. Coborâm în continuare spre nord, pe potecă, până la drumul de care din baza abruptului calcaros.

Urmăm drumul spre dreapta, trecem de un grup de case și, depășind un fir de apă mlăștinos (V. Tăului), ajungem la o bifurcație unde o luăm spre stânga. Coborâm întâi prin pădure, apoi pe lizieră, de-a lungul unui picior. Traversăm o poiană și în următoarea părăsim piciorul, coborând spre stânga; ajungem în peticul de luncă numit Berchezoaia Râu, Poiana Hijii sau La Ionaș de pe Poiană (1-1½ ore din Berchezoaia).

Avem de aici trasee de vizitare în defileu spre amonte (Buteasa Râu), aval (potecuță pe malul stâng, spre Zugău, prag stâncos în amonte de Împreunătură/Întreprări) și la cetatea Chioarului.

Buteasa Râu

Drum auto asfaltat din Baia Mare - Șomcuta Mare (24 km) - Ciolt - Buteasa (sunt 10 km din Șomcuta Mare până în

18, 19 "Fructele" iernii
în Defileul Cavnicului.

șaua de înainte de intrarea în satul Buteasa). De aici plonjează spre râu drumul județean "transprelučan", cel care într-un final greu previzibil va traversa râul și Masivul Preluca până în Copalnic. Deocamdată, până la râu, acest drum este accesibil autoturismelor doar

pe timp uscat, în caz de ploaie devenind o capcană. Din culme avem de coborât 2 km până la râu. În afară de turele prin defileu recomandăm vizitarea cetății Chioarului și a bisericii de lemn din Codrul Butesei (sfârșitul secolului al XVIII-lea).

Românești

Localitate situată la 55 km de Baia Mare (pe traseul Șomcuta Mare - Mesteacăn - Boiu Mare), unde dacă avem cu ce să ajungem (mulți ani existau chiar și autobuze), putem sosi în zona centrală a defileului. Din centrul localității urmăm spre est drumul auto către Sălnița, coborând în firul V. Românești. Dincolo de pod ne lăsăm spre stânga, de-a lungul văii inițial largă, apoi - de la

ultimele case - din ce în ce mai adânc tăiată în șisturile cristaline. După o oră ajungem în Poiana Chilii (loc de campare recomandat). Iar după alte cinci minute iată-ne la râu, în plin defileu.

Aval de puntea spre Aspra, apele se liniștesc în Balta Salna. Baltă sau tău sunt denumiri acordate locurilor cu apă mai adâncă de pe cursul din Defileul Lăpușului. Urmând malul drept în aval putem parcurge în circa o oră porțiunea de defi-

20 Preluca Nouă, pe malul drept al Lăpușului.

21 Primăvăară la Preluca Nouă.

22 Arat tradițional la Preluca Nouă. În primul plan, stânga, grapă cu colți de fier.

leu până la Gura Boiului, trecând pe la Balta Bumbacului și Balta Boiului. Merită să vedeți biserica de lemn din Aspra.

Vima Mică

Acces din Târgu Lăpus (20 km), pe drum asfaltat, prin Răzoare - Peteritea. Din centrul localității avem de coborât 2

km prin sat, pe un drum parțial amenajat, până la alungita depresiune de la confluența Lăpușului cu Valea Vimei.

Împrejurimile sunt deosebit de tentante. Pe o potecă ce urcă puțin amonte de confluență, în versantul stâng al Lăpușului, putem ajunge în 30 minute pe Custura Cetățelei, splendidă lamă de

24 Gospodărie din Preluca Nouă.

23 Conglomerat calcaros la Preluca Nouă.

calcare dolomitice cristaline, înlănțuită de apele Lăpușului.

Urmând râul în amonte, prin defileu, după 2,5 km dificili ajungem la Cascada Pișătoarea, unde apele Văii Curechi se pulverizează căzând pe un perete stâncos, impunător. În versantul opus se află Custura Vimei, mai puțin cunoscută.

Mergând pe râu spre aval, până la capătul Custurii Cetățelei, avem ocazia de a cunoaște un sector în care defileul devine canion.

Răzoare

Polul atracției unei bucăți extinse de Transilvanie nordică, pentru că aici se întâlnesc clujeni, gherleni, dejeni, câteodată și băimăreni, pe lângă răzorenii care plâng de milă fânețelor îngenunchiate de turismul pe care îl așteaptă doar cu partea lui pozitivă.

Podul de la Răzoare peste Lăpuș este reperul ca să urmărim drumul din dreapta, spre Groape, admirând bisericile vechi și noi, sau chiar găurile misterioase ale unor galerii săpate pentru o bentonită provenită din aplite.

Insula de la confluența Lăpușului cu Valea Peteritii e de mulți ani locul amplasării corturilor celor care nu au acces pe fânețele din Răzoare. Mai trebuie să spun că oricând Răzoare e peste Roșia, pentru că are o axă de acces sudică, spre deosebire de cea nordică, locală.

Coaș - Întrerâuri

Petru Lucian GOJA
(Baia Mare)

5 februarie 2005, cu Dumitru Iștvan, Ionică Pop, Alec Portase. -11 grade Celsius. Semiluna, o felie portocalie de pepene, pare a se fi agățat deasupra blocurilor, pe un fundal albastru catifelat, tranzitând spre boltă în violaceu-negru iar spre orizont în auriuri de miere; verticale fuioare de fum și aburi degajate din vintrele orașului.

Pe la 8 zările se-ncing, imediat după

25 La ieșirea din iarnă, albinele/ viespile/ bondarii fac un zbor de curățare, adică elimină resturile din tubul digestiv; apoi consumă primul nectar.

26 Ienupăr. Este prezent începând de la intrarea amonte în Defileul Lăpușului, în poieni aride, cu sol de 1-3 cm peste calcare; apare în pâlcuri, acaparează la Aspra culmile abrupte sudice spre malul drept al râului.

27 Custura Cetățele și Lăpușul în jurul ei.

28, 29, 30
Biserica monument
din Vima Mică.

31 Casă din Vima Mică.

aceea soarele-i expulzat pe cerul cuprins de-o vâltoare de flăcări. Nu pare a fi o zi de iarnă geroasă, mai degrabă una prevestind primăvara. Plecăm din Baia Mare spre Săcălășeni - Coaș (circa 18 km, vezi imaginea 1).

Pe la 8,30, înghețat bocnă Lăpușul la Cătălina, parțial înzăpezit carosabilul de acolo-n colo și numai bun de-nsăniat în Coaș, prin fața imensei biserici ortodoxe noi și căminului cultural, în fața cărora oprim. La nici o sută de metri, pe stânga, biserica monument din piatră (de pe

la 1700), cu ziduri groase tencuite, spoite-n alb, tradițională turlă din lemn ascuțită, șindriluită, cu o solitară tufă de tuia, verticală coloană verde-ntunecată. Săniile scârțâinde de povara bălegarului de grajd scos la câmp, cai scoțând din catifelate nări divergente fuioare de aburi, încotoșmănați țărani curioși, respectuoși. Mișos țărcați câini dând târcoale pe uliță, ciopoare de găini, măcâinde rațe prin curți, vie viață la țară.

Lăsăm la stânga drumul principal să suie spre Curtuiușul Mic și Copalnic.

32 Grajd (stânga) și coteț (dreapta) tradiționale din Vima Mică.

33 Lăpușul înghețat, la Vima Mică (privire spre amonte).

Case faine, gospodării așezate. După câteva sute de metri o luăm la stânga, în lungul Văii Caselor, la început printr-un afund șleau de căruțe, sec, apoi direct prin vadul cu-n lat de palmă de apă binișor înghețată. La stânga e un versant abrupt (Sub Măgură), cu aspect aluvionar, ceva mai sus cu stratificări metamorfice, acompaniat la bază de un drum de căruțe ce suie pieptiș spre poieni și liziera pădurii de stejar. Dispersate gospodării, unele vechi, cu înguste prispe susținute de discret ornamentați stâlpi de stejar, pereți decorati cu blide împistrite și acolade de șterguri înflorate, burduhănoase cuptoare pentru pâine, mici horincii, îngusta luncă limitată de-a dreapta drumului de un gard împletit din nuiile de-alun.

Ajungem repede la primul borviz (borcut), foarte mineralizat, carbogazos-sulfuros, scurs cu izbucniri/ răbufniri ritmice din ștuțul unei sonde de prospectări geologice pentru cărbune. IPEG Maramureș găsise aici cărbune brun, de bună calitate, dar lenticular, nestratificat, greu estimabil ca depozit sau sub aspectul rentabilității exploataării. Borcutul rămase fiind folosit empiric de către unii localnici, în cure balneare.

Un simetric versant abrupt, cu evidente urme de alunecări/ spălări accentuate de ploi și torente apare și la dreapta, pe acolo unde traversăm pe malul stâng (geografic) al văii, suind puțin,

35 Floră specifică carstului în Defileul Lăpușului (la Piatra Cerbului, aproape de Cascada Pișătoarea).

34 Defileul Lăpușului, văzut de pe Piatra Cerbului (Piatra Cerbului se află la 100 m vest de Cascada Pișătoarea, în extremitatea sud-vestică a Prelucii Noi, pe malul drept al râului).

36 Cascada Pișătoarea, pe malul drept al Lăpușului, aval de localitatea Groapa.

continuând în amonte printre tot mai rare gospodării pitorești. Într-o fânață găsim al doilea borviz, mai puțin salin și mai puțin sulfuros-carbogazos.

Suntem într-o mică luncă străjuită de meri și nuci bătrâni dar și de oastea înșirată a tinerilor arini. De aici continuăm spre sud-est, în lungul văii, depășind prin stânga o gospodărie cu o casă nouă și o dărăpănată veche, gata de năruire, ajungând la ultima casă și horincie de pe la obârșia Văii Caselor, cu arhitectură autentică, discrete decorațiuni în lemn ale prispei, cuptorul, grajdul, șura, horincia toate trădând spiritul întreprind al amabilei gazde care ne dă sfaturi invitându-ne la un păhăraș de-ncălzire. Îl refuzăm politicoși continuând spre o confluență de pâraie de unde ne angajăm pe-un drum de TAF suind ceva mai accentuat prin stânga; imediat ajungem la liziera frumoasei păduri de stejar, extraordinar valorată de soarele generos.

Zăpada n-are mai mult de 35-45 cm, e pufoasă, instabil făinoasă, sclipindă-n mii și mii de stelute. În față, dincolo de meandrele potecii, abia deslușibile-n neaua prin care suim, înșorită orbitor și punctată de rari și scunzi pini și ienuperi, ne-așteaptă Poiana Sclipodi, la stânga ei vârful împădurit cu stejari, cu același nume. Un ceas jumate ne-a trebuit până aici, fără a ne grăbi însă.

Spre est, departe, e

37 Cascada Pișătoarea,
pe malul drept al
Lăpușului, aval de
localitatea Groapa.

38 Vegetație în zona
Cascadei Pișătoarea.

39 Pinten pe Lăpuș,
la vest de Vima Mică.

40, 41 Biserica veche din Răzoare (sus) și o pictură din interior (jos).
foto: Ică Giurgiu (București)

Bulbucul, la dreapta lui Șatra lui Pinteș, mult mai aproape dealurile terasate și împădurite spre poale ale Copalnicului Deal, coborând spre malul stâng al Defileului Cavnicului. Detașat din panorama sud-estică prin chelioasa-i piramidă, Vf. Mușinoiu. Peste Copalnic Deal, alb însoțit, Țibleșul. Un drum sud-estic, tăind pădurea de stejar intercalat cu pin roșu, acompaniind apoi Valea lui Slav, conduce spre mai noul pod din beton de peste Râul Cavnic, în lunca cu câteva case izolate și fundațiile unor căsuțe camping, ducând apoi în cătunul pitoresc Întrețâuri, situat mai sus, la circa 1,5-2 km (aflat între Preluca Nouă - Copalnic Deal și Codrul Butesei, toată inima Țării Chioarului, un incredibil tezaur etnofolcloric).

Spre sud-vest capătul poienii e marcat de un loc de popas cu masă și bănci din lemn plasate sub o copertină, în tipică manieră ospitalier silvică. O luăm într-acolo tăind poiana, angajându-ne pe o culme (care urmată spre vest ne-ar conduce până-n Remecioara), remarcând de-acum încolo un marcaj demi bandă roșie ce ne va acompania până La Zugău. Dincolo de locul de popas (bor-

na silvică IV 228), spre stânga, coboară o altă limbă de poiană și un drum de căruțe spre Întrețâuri - pod beton.

Noi continuăm pe culme până dăm de o altă poiană (borna silvică IV 227, vizibilă pe un stejar); de aici vedem spre stânga un drum de căruțe/ TAF și la dreapta lui, abia deslușibilă-n pădure, o potecă ce trece printr-un lăstăriș. Imediat la dreapta apare obârșia Pârâului Stânișoara, din ce în ce mai afund, care ne va conduce în circa 2½ ore de la plecare spre malul drept al Cavnicului, ornat cu metamorfice stâncării - sisturi cristaline - abrupte, la puntea suspendată de la Întrețâuri (imaginea 16), La Zugău.

Soare, lumină vie, umbre târșite pe versanți, verde smarald al apelor neînchegate-n ghețuri, așel zugaș, bolboroseala sau vuitul apei strivite-ntre stâncăriile defileului, abruptul stâncos înfricoșător al malului stâng - Stânișoara - de la capătul punții ce leagă tradiționalul Coaș de cătunul Întrețâuri, întinsuri de gheață, văluriți bolovani ascunși de mantiile groaselor troiene, perdelăți sloi translucizi de gheață atârnați de pervazurile surplombatelor stânci polistratificate, nevisată colonie de mici păstrăvi (ciuperci Pleurotus) aciuată pe parțial do-

42 În localitatea Răzoare.

foto: Ică Giurgiu (București)

borâtul trunchi falnic al unui fag. Împreunarea Râurilor (Lăpuș cu Cavnic), situată la 100-150 m în aval, aproape inaccesibilă acum din cauza alunecărilor stâncoase, pâraielor abrupte podite cu cascade nevăzute de gheață. Însoțit Vârful Grădina (la dreapta confluenței celor două râuri), de doar 398 m dar semeț datorită diferenței considerabile de nivel față de albie. Atingerea tuturor acestor obiective ne produce stare de bine și nerostită bucurie.

Abandonăm rucsacii de tură pentru a coborî-n albie. La un moment dat continuăm pe vag vizibilă potecă în amonte malului drept dar ostilitatea stâncilor scurse în impenetrabile praguri ghețoașe spre firul văii ne temperează avântul. Decidem să revenim în Poiana Scilipodi, suind în lungul Pârâului Stânișoara, pe care coborâsem; până la locul de popas ne trebuie doar jumătate de oră. Zăpada versanților sudici s-a înmuiat binișor, pârâul susură îmbietor. Urme de ciută, mistreți, iepuri și vulpi, uneori o gaită sau gheonoaie. Poposim pentru a prânzi. Panoramă spre nord, hăt departe, spre

43 Fluture în Defileul Lăpușului.

Muntele Mic și Pietroasa, dincolo de care s-a pîtit Negrești Oaș, mai la dreapta Vf. Țiganului, Piatra Bulzului; printr-o altă breșă, din dreapta Vârfului Sclipodi, admirăm Vf. Mogoșa și apoi Secătura - Gutâiul Doamnei - Apostolii.

Deși e soare, subit gerul mușcă forțându-ne să ne adunăm catrafusele și să plecăm pe la 13,30, luând-o de-această dată în dreapta culmii și Vârfului Sclipodi, marcate silvic cu bandă roșie, pe un fost drum de căruțe, observând că cineva a însemnat parcursul tradițional nord-estic cu demi bandă roșie, aducând a premarcaj turistic. La un moment dat dăm și de o săgeată dreapta, vom depăși la rând bornele silvice 217, 216, 215, 214, ultima situată la stînga unei frumoase poiene cu deschidere vestică spre Coaș - Culcea și Sub Măgură, în față cu Dl. Măgura, împădurit cu stejar,

pe care-l vom ocoli prin dreapta, tot pe drum de căruțe/ TAF ajungând la o matură plantație de pin roșu, unde speriem unica sălbăticiune văzută, un frumos urechiat.

După 1½ ore de la locul de popas, coborând o culme nord-vestică, atingem drumul auto Coaș - Întreprâuri, pe care dacă am fi luat-o la stînga, după circa 3 km am fi închis circuitul. Nu acesta e (acum) scopul nostru ci devierea spre stînga, la obârșia Văii Grozî (a lui Groza adică), inițial printr-o limbă de poiană, lăsând la dreapta cursul accidentat al pârâului torent, ajungând la o solitară gospodărie, continuând prin stînga ei, imediat dând de o culme golașă cu frumoasă panoramă spre grupul de gospodării din avalul acestei aproape seacă în amonte vale.

Coborâm pe culme, apoi pe un șleau de căruțe ce trece printr-un mic huci cu

lăstăriș de fag, carpen și mesteacăn, atingem valea în dreptul unui conservat acum cuptor tradițional de var. Suind contrapanta, dincolo de valea-n debut, am traversa o aripă sud-estică a Coașului după care am ajunge-n drumul Coaș - Copalnic, fără a vedea însă Băile Coaș, situate pe Valea Grozî, dar mai aval.

Urmăm valea trecând prin curtea a două pitorești dar sărmane gospodării, sărind pârleazuri, primind bahic îmbârligat bolborosite sugestii de la nesperat ivitele gazde cu caricaturale faciesuri. Suntem La Bucium, o mică luncă a Văii Grozî, de unde continuăm tatonând spre aval, traversând valea la stînga, dând de o trainică colibă al cărei sens nu-l deslușim prea bine; revenim la vale, trecând dreapta prin vad, cățărându-ne susținuți de tufe de alun, ajungând la solitara, dar ordonata gospodărie a lui Augustin, singuratic coașan vădov, cu copil plecat în Spania, comunicând cu vecinii inedit, prin aleatorii

înscrieri cu toiagul în afânata zăpadă. De aici încolo deplasarea o facem pe o bătătorită potecă, îngustă de doi lați de palmă, cu Vf. Vici (278 m) la dreapta, acaparat de hățas de salcâm, păducel, porumbe și mur.

Băile Coaș se ivesc repede. Mai întâi un empiric meșteșugit cazan pentru încălzit apa minerală feruginoasă scoasă cu pompa dintr-o fântână de pe malul drept al văii, plasat sub un șopron. Imediat clădirea băilor, ordonată, cu două camere, fiecare cu câte o cadă de baie și un pat. Mai încolo o mai veche casă, pustie, la dreapta ei un șopron alipit, cu o plită tradițională și-un cuptor, ambele zidite și spoite-n verde. Ajungem apoi la o trainică gospodărie iar gazda ne spune că Băile Coaș funcționează vara, interesați fiind localnicii dar și alții veniți de prin sate să-și trateze reuma și mătricile, dar nu numai, unii fac chiar și cure interne.

Gospodăriile se înmulțesc, unele-s robuste, trădând niscaiva bunăstare și prosperitate, altele-s triste, sărăcicioase, în devălmășie și ruină, nu doar secularele grajduri, șuri, cotețe pentru porci din bârme de stejar, ingenios îmbinate-n coadă de rîndunică, multe lipite cu lut și spoite-n albastru ultramarin. Ionică Pop îmi spune că aici se mai găsesc gobănașe, adică străvechi mici magazii/depozite rurale. Ieșim din valea înghețată a Grozî pe care copiii rumeni o folosesc de derdeluș; în față se ivesc îngemănatele turlle cu tablă argintie ale noii biserici, la dreapta, discretă, armonioasă-n frumusețea-i zveltă, turla bisericii monument Coaș.

Închidem la ora 16,15 tura (13-14 km în total), adică după 2,45 ore de la popas (3¼ ore de La Zugău - Între-râuri). Magnific apus de soare și contabilizăm treptat mușcătura tot mai aspră a gerului.

Custura Cetățele

Petru Lucian GOJA
(Baia Mare)

12 februarie 2006. Cu Dumitru Iștvan, Mihai Gheție, V. Maroșan. Lună plină și -7 grade Celsius dimineța. La 7 pornim spre Târgu Lăpuș.

Abia trecând din Copalnic Mănăstur spre Cernești (imaginile 1 și 2), peisaj deschis spre Copalnic Deal, Dl. Florii, Măgureni. Informațiile lui Mitică din monografia Măgureniului și Cufoaiei ca

44 Orhidee în Defileul Lăpușului.

și recentul serial monografic referitor la Cufoaia, scris de istoricul colonel în rezervă Vaida, deschid perspectiva unei viitoare ture pe fosta cale ferată îngustă ce legase odinioară exploatarea de feromangan Răzoare de Baia Mare, urmând în prima porțiune Valea Cufoaiei.

Ajunși în culmea Dl. Pietriș remarcăm ciudata irizație purpurii aurie proiectată asupra găoacei orașului Târgu Lăpuș, un maramureșan pol al frigului. La stânga Borcutul, acum pictural, la dreapta, mai mică și-nfundată între umerii aduși ai versanților terasați secular în înguste holde, Cufoaia cu monumentala-i biserică. E ora 8 când intrăm în cofetăria din centrul orașului Târgu Lăpuș.

Continuăm apoi drumul, acompaniind Lăpușul înghețat aproape bocnă, pe

malul drept, spre Răzoare. Trecem podul de beton lăsând la dreapta debutul fascinantului defileu, admirând în față și spre stânga muncii împăduriți, calcare ne informează geologul Mitică Iștvan, cel care împreună cu ortacii de la Clubul de Speologie Montana Baia Mare au făcut o sumedenie de cercetări și descoperiri în aceste locuri și mai departe spre Vima Mică, Cheile Babii.

Suim ușor, la stânga rămâne o carieră de calcare, pe dreapta apare o răstignire cu aspect de minusculă chilie și indicatorul rutier, Vima Mică la dreapta, 6 km. Până aici asfaltul fusese curat, de-acum e acoperit de un subțire strat de nea înghețată. Suim în curbe cumiți, la stânga și în față se desfășoară pășunea Pono-

râta, la dreapta ei, aciuatul aici prin anii 1960 cartier rrom de pe Dileu. Acum pare vii și aproape cochec datorită coloritului fațadelor. Au trecut deja 30 de ani de când băteam aceste locuri în interes de serviciu, ca june fermier al Complexului Târgu Lăpuș.

Coborâm pe ample curbe spre Petritea, apoi suim spre Vima Mică. Frumoasă zona aceasta colinară, intens frământată, cu ponoare, doline, terase seculare amenajate pentru înființarea tradiționalelor culturi de cartofi, ovăz, grâu de primăvară, porumb. Șoimi emblematici scrutează orizontul, încremenți vremelnici în vârful arbuștilor sau ai stâlpilor de telegraf. Ninge ușor la ora 8,45 când pornim spre Râu (Lăpușul în denumirea localnicilor de pe ambele maluri ale acestuia), în avalul Văii Vimei.

Bat clopotele primei biserici zidite, cu turla argintii, ce rămâne-n mijlocul satului, spre stânga. Satul pare încrămențit, exceptând înfoliitele bătrâne aplecate de ani și octogenarii în sumane groase, cu căciuli de țurcană neagră și răsucite cărpe antiderapante prinse tipic peste șleampății bocanci, îndreptându-se spre locul de închinăciune și rugă. Gerurile din ultimele săptămâni nu au prins în totalitate firul văii, lăsând vederii oglindinde mirific godeuri. Frasini, stejari semeți de-a lungul malurilor, an de an despuiți de ramurile tinere menite să devină frunzare peste iarnă la oi. Remarcabile fundațiile tradiționale din gresii și calcare, adesea chiar zidurile caselor fiind realizate din această, la îndemână, materie primă.

Prispe înguste și scunde dar nespuse de pitorești, cu ample acolade de viță de vie aducând a straniu anaconde. Șuri și fânare încăpătoare, cu porțile artistic traforate-n scândura patinată de brad. Trainice cotețe pentru porci, miniaturale citadele artistic îmbinate din trainice lobe groase de stejar, acum pustii. Ca și multe case, îngrijite dar părăsite de proprietarii plecați la oraș (Târgu Lăpuș). Clăi, câte 5-12, de câte 2-3 tone fiecare, dovada muncii neostoite de peste vară și în egală măsură a împușinării vitelor. 5-12 oi gestante în țarcuri, privindu-ne curioase în timp ce-și consumau primul tain al zilei, fân parfumat. Ciopoare peștrițe de găini și câte o scroafă bălțată alb-negru amușinând prin bătătură în timp ce deasupra-ne, magic, se ivește soarele, aureolat ca la eclipsă. A doua biserică zidită la stânga văii și vizavi una cochecă, tradițională biserică maramu-

45 Orhidee în Defileul Lăpușului.

reșană de lemn, cu sulița turlei înălțată spre zări (imagini 28-30).

Casele se răresc, valea se îngustează primind un afluent din stânga, cu obârșia departe, printre ponoarele de la hotarul Vimei Mici cu Sălnița de Sus. Pe malul stâng apar imenși bolovani grezoși. O ultimă gospodărie pe dreapta, sus pe un deal, locuită, încă câteva sute de metri și iată poiana alungită, alb imaculată, de fapt albia Râului înghețat (imaginea 33) pe care săniile trase de cai purtaseră-n zilele trecute greaua povară a meterilor de fag și carpen, lemn de foc.

A trecut un ceas de la plecare. Re-

cunosc imediat locul, vizavi în lunca îngustă e o baracă de lemn, trecusem pe lângă ea după Paște în urmă cu vreo 6-7 ani, parcurgând întreg Defileul Lăpușului din amonte-n aval, majoritatea drumului fiind pe malul drept. Urme de iepuri și vulpi. Rare de mistreț. O sprintară mierlă de apă face un veritabil spectacol pentru noi zburând razant în josul Văii Vimei, scaldându-se, scuturându-se temeinic.

Întorcem vreo sută de metri în susul Văii Vimei, pe care o traversăm continuând în urcuș domol pe malul stâng al Lăpușului, înălțându-ne treptat dea-

supra văii, urmând un tangent drum de căruțe ce taie o tânără pădure de carpen și fag. Râul rămîne tot mai jos față de noi, la 35-65 m, cu o sinuoasă zonă neînghetată în lungul malului drept. Ieșim într-o culme cheală de unde putem panorama spre vest către solitarele gospodării din Dealul Corbului, situate dincolo de Lăpuș, aparent nu.

Cotim dreapta, parcurgând în urcuș lejer lungul promontoriu dolomitic calcaros orientat nord-sud, acaparat de picturale tufe de ienuperi (imaginea 26). Ajungem pe un mic vârf marcat de o cruce de lemn pe care citim parțial decojitele litere negre France-Roumanie!

Tragem cadre spre est, în amonte Lăpușului care e sub noi acum, la vreo sută de metri, acompaniat pe malul drept de un drum de TAF pentru extragerea lemnului. Aici, Lăpușul venind de la est face o buclă spre nord, întâlnind accidentata Vale a Morii, se flexează 180 grade spre sud și apoi continuă spre sud-vest. Dacă versanții estici și nordici au pe alocuri praguri calcaroase, malul drept dinspre Dl. Corbului e stâncos, fascinant, aproape vertical, din calcare dolomitice care aduc pe alocuri cu cretane minuscule biserici și chilii; la baza uneia observăm deschiderea rectangulară a unei grote. Ținta noastră e acest promontoriu - Custura Cetățele - avansând spre nord, ca un pinten înalt, de parcă ar fi vrut să spargă bucla Râului. Versantul ei vestic e mai accidentat și aproape vertical, ca și malul stâng în aval de Custură, cu vâlcele cu săritori, stâncării surplombate; la baza lor, aflăm de la Mitică Iștvan, sunt desoperite și cartate câteva peșteri.

E ora 10,40 când profităm de mai îndelunga prezență a strălucirii soarelui pentru a immortaliza Custura Cetățele, prinsă drăgăstos în îmbrățișarea Râului iar dincolo de acesta, spre vest, minunatele gospodării ale Dl. Corbului. Vieți de pustnici trăite-n asumată izolare, din truda câmpului neroditor, livezilor dominate de pruni, din pălînca produsă-n tradiționale alambice de aramă, creșterea vitelor și a oilor.

Spre sud mijesc, imediat ce reajungem în culmea pe care venisem, cele două Sălnițe, de Jos și de Sus. Inedită ni se pare gruparea câte unui pâlăc de case și gospodării pe câte un muncelut; între aceste minuscule comunități, multimi-lenara eroziune a calcarelor, dispuse într-o amplă potcoavă cu brațele împădurite și alungite spre sud, a lăsat în

urmă vâlcele, ponoare, pâraie.

Coborâm spre Sălnița de Jos, renunțând a căuta puntea ce leagă această localitate de Dl. Corbului, ajungând la o primă gospodărie. Drum îngust, troienit, accesibil. Grupul de case central, cu biserica sticlind în soarele trecut spre amiază, rămânând deasupra și la dreapta. Noi o luăm spre sud, pe ulița satului, dăm de un izvor fântâniță prins într-o ciură de beton, cu șipot jucăuș și un capac nemaivăzut, ca de bărbântă pentru brânză țapărășă de oi, protejând-o de mizerii. Mai apoi dăm de o cruce de gresie, deasupra ei, la dreapta, tiemetieul micuț, înviorat de puținele coroane și jerbe din plastic. O sanie cu zurgălăi trasă de un focos bidiviu sur, condusă de un bărbat însoțit de trei femei înfolyite-n sumane și pături de lână trece la vale pe lângă noi iscând o pulbere fină de nea sidefui policromă. O vilă neterminată la stânga sus, case falnice, puține șuri și grajduri tradiționale, cu șarpanta-n A, acoperite odinioară cu paie, acum jalnice ruine. Fundații trainice, ritmic structurate din plăci și spărturi de calcare ruginii. Câini lătrându-ne a pagubă de pe la porți.

Liniște patriarhală. Nea strânsă de gerul nopții în miliarde de steluțe strălucind în soarele dintr-o dată nespuse de cald și generos. Pălcuri de scaieți înalți de până la 2-3 m, cu măciuliile buzdugănoase ciugulite de minuscule sticleți multicolori. Înfoiați sturzi pistruiați zburând de ici colo. Doi ulii păsărari rotindu-se-n tot mai largi volte deasupra făgetului, chiuind strident, din când în când. Urme de iepuri, vulpi, căprioare, nici pomeneală de vreo sălbăticiune. Gaițe cărâind. S-a făcut amiază.

Prânzim la marginea drumului apoi pornim mai departe în lungul uliței pietruite, recent degajate cu plugul de omătul nu mai gros de 30 cm. Admirăm cuminența caselor, ordinea, livezile grupate sau șirurile de tineri pruni plantați pentru delimitarea și fixarea parcelelor pe haturi, mai apoi vastele coline, Valea Sălniței la debuturi, în dreapta.

Ne orientăm treptat spre sud-est pentru a ajunge la răstignirea de la care drumul duce la stânga spre Vima Mică - Târgu Lăpuș iar la dreapta spre Românești, Jugăstreni (decalat stânga), Frâncenii Boiului (cu o frumoasă dar părăginită bisericuță din lemn, monument istoric rămas fără cruce pe turlă, cu dranița pe alocuri ruptă, gata de prăbușire în lipsa unei iminent necesare renovări),

Boiul Mare, Prislop (decalat dreapta), Mesteacă. Din culme cotim spre stânga pentru a parcurge cei vreo 3 km până la mașină.

Spre sud vom avea ca îndelung și spectaculos reper Râpa Vimei (la poalele ei sudice e situată Vima Mare, la 3 km de Vima Mică), o extraordinară formațiune de conglomerate gresoase lutos ruginii. De multă vreme ne deplasăm printre vaste coline însoțite feeric, bucurându-ne de mângîierea soarelui subit întreruptă de ascuțit înghetatele rafale de vânt aducătoare ale unei de basm efemere ninsori. Lăsăm la stânga ranch-ul fostei ferme de vaci Vima Mică, acum înconjurat de gard din plasă și sârmă ghimpată; fânarul e aproape plin dar grajdurile pustii, cu șarpante recent renovate, unele depozite de cherestea provenită de la gater, nelipsita avertizare proprietate privată, accesul interzis.

O ceată mare de câini, aducând a haită de lupi, ne iese în față apoi traversează șoseaua dispărând la dreapta într-o culme cu tineri salcâmi. Aveam să-i revedem la plecare, mult departe, mânați aiurea de-al dragostei nestăvilibile imbold. În februarie și pentru câini există o Valentine's day.

Ajungem la primele gospodării din Vima Mică, lăsăm la dreapta marea biserică zidită, cu turle argintii nocturne puse-n valoare de spoturile ingenios amplasate pe sol iar la ora 13,45, după 5 ore de la debut ne încheiem tura de excepție decidând să aruncăm o privire bisericicii din lemn (imaginile 28-30). O luăm din nou în avalul Văii Vimei, circa 1 km, cotim dreapta pe o uliță, buclă stânga, derapaj controlat, oprim. Din start ne încântă extraordinarele îmbucări ale lobilor groase de stejar a bisericuței străjuite de o aplecată cruce de lemn, cu un Christ ruginit. Cepuri de stejar, uneori înlocuite cu unele mai noi, de brad. Dantelate cruci migălos încrustate și alipite peretelui sudic. Ferestre înguste, cu mici ochiuri de geam strălucind în soarele după-amiezei, o turlă principală înaltă, zveltă, o alta ceva mai scundă, deasupra altarului. În vârful lor simboluri, soarele și luna, bunavestire, șarpantă din draniță renovată. Spre vest, toaca și ciocanele de bătut sec ritmul chemării la slujbă. Într-un cuvânt o arhitectonică bijuterie în care se mai slujește rar, doar la marile sărbători și praznice. Mijim ochii privind dincolo de geamuri spre bolta semicilindrică minunat pictată cu scene biblice, în manieră naivă, remarcând dominantă azu-

riului sugerând cereasca boltă apoi grupurile de îngeri și sfinți aureolați. Câtă modestie și-n egală măsură minunăție. Ne felicităm că ne-am încumetat până aici. Merită cu prisosință.

Circuitul nostru fusese de circa 12 km lungime. Am luat-o spre casă, acum întorcându-ne spre Românești - Boiu Mare, admirând vârtoapele cu doline, aflând de la Mitică Istvan de multitudinea formațiunilor carstice din zonă, despre peștera din chiar buricul sătucului Boiuț, scrutând spre nord-vest la culmile chelios mai înalte ale malului drept al Lăpușului, spre Preluca Nouă, Aspra, Săhelbe, Codru Butesei... dar și spre Valea Someșului deschisă de parte, spre stânga.

Am oprit o clipă pe Dl. Mesteacăn, nu la tradiționalele plăcinte crețe ci pentru provizii de apă de izvor iar după ora 16 intram pe ninsoare în Baia Mare. Pentru trei dintre noi tura reprezentase o premieră. Pentru toți un prilej de încântare.

Localități cu aspect de secol XIX * Pădurarul transmite localizări prin telefonul mobil * Ascunziș pentru urgisiții vremurilor * Ospitalitate răsplătită cu minciuni

Peștera Curtea Căpitanului

Petru Lucian GOJA
(Baia Mare)

11 decembrie 2005, cu Alec Portase, Dumitru Istvan și un grup de la Clubul de speologie Montana Baia Mare.

Dacă ați survola Defileul Lăpușului, ați putea constata că locurile sunt teribil de frământate ca relief; este un extraordinar sinuos canion împădurit, în principal cu foioase, pe alocuri fiind intercalate plantații de conifere. Iar dacă întâmplarea a făcut să fiți fideli montaniarzi, în mod sigur v-ați propune ca măcar o dată să bateți acele colclauri izolate de localități, în fapt o uitată prin secolul al XIX-lea lume, eventual să vă încumetați, primăvara devreme, la un canioning de 42 km, dinspre Târgu Lăpuș - Răzoare în aval, până la suspendata punte a Remecioarei. Unii s-au avântat iarna, parcurgând tronsoane de câte 10 km pe cui-rasa de gheață a râului, după câteva zile georoase în care temperatura a coborât spre

minus 22 grade Celsius.

Alături de fideli colegi de ture am parcurs integral (cu cortul, în trei zile) Defileul Lăpușului, pe malul drept, de la Răzoare - Groape până la Împreunarea Râurilor, în continuare pe malul stâng, până la Remecioara. Iar acum am purces, cu tradiționali parteneri și o agreabilă trupă speologică spre multiseculara așezare chioareană Buteasa (35 km de la Baia Mare) și de acolo în căutarea unei grote dezvoltată în șisturi cristaline miocene.

Ne adunăm la 8 dimineața, pentru a pleca spre Săcălășeni - Berchez - Ciolt, cu ținta Buteasa. Pe mulți din grup nu-i cunoșteam dar citisem despre realizările lor speologice în presa locală. Cel mai mic ortac era elev de clasa V-a, pasionat de mult de speologie, folosit de mai vârstnicii lui colegi în prospectarea galeriilor foarte înguste, atent fiind supervizat de tatăl său, un tânăr zdrăhon ahtiat după turism, speologie, alpinism și mountainbike.

Oprim puțin în Săcălășeni de unde ghidul nostru, inginerul geolog Dumitru

46 Defileul Lăpușului, vedere de pe Piatra Stinghii.

Istvan, președintele clubului de speologie Montana, achiziționează două inedite monografii, scrise recent de un pasionat profesor de istorie.

Pe la ora 9 suntem în Buteasa, lângă noua biserică și căminul cultural; străvechea biserică din lemn, cu turla suliță avântată spre bolta cerului, e așezată în spatele acestora. O luăm, conduși de un coleg născut în Buteasa, și el pasionat drumeț, spre gospodăria cumnatului său, pensionarul pădurar, ospitalieră gazdă, cel care ne oferă o hartă extrem de utilă alături de cea topo din dotare. În plus, îl trimite cu noi, spre facilă orientare, pe un simpatic adolescent sălăjan din Ciula, acum argătind în gospodărie.

Pornim din obârșia Văii Butesei, un pitoresc dar cuminte, preț de vreo 4 km, pârâu, imediat orientându-ne spre nord-est, suind într-o culme parcursă spre sud-est de un drum forestier ascendent. La stânga debutează V. Ursului, scurtă

47 De pe Dl. Plopiș spre cătunul Săhelbe, aflat în prim plan; în fundal, Aspra și Preluca Nouă.

dar accidentată, afluent stânga al Râului (așa-i spun localnicii Lăpușului). Gospodăriile se răresc, o variantă de drum, blocată acum cu impresionante blocuri de marmură duce în dreapta, spre carieră.

Noi intrăm într-o frumoasă pădure de stejar. Temperatura în jur de -5 grade. Soare, nici urmă de nea, pășim printr-un gros frunziș ruginiu foșnitor, alteori pe solul alunecos. La sud-vest, departe, ne atrage atenția stâncăria bej gălbuie numită Toporul; aproape de ea, satul Prislop, magistrala electrică Luduș - Baia Mare, mai spre sud-est Frâncenii Boiului. La nord, extrem de aproape, peste ascunsul privirilor de către malurile povârните și împădurite ale Lăpușului, Codru Butesei. Dincolo de acesta, mai departe spre est, turla metalică a noii biserici greco-catolice de la răsăria Codrului Butesei, Asprei și Prelucii noi; în fine, spre est sud-est, ițindu-se grupată în jurul altei biserici cu turla metalice strălucitoare, Preluca Nouă.

Fundalul dinspre nord nord-est, abia perceptibil dar fascinant, e conferit de calota înzăpezită a Ig-

48 Abruptul nord-estic al stâncăriei șistose cristalină cu cuarțite, de pe Dl. Plopiș, în care este Curtea Căpitanului.

49 Accesul în Peștera Curtea Căpitanului.

nișului iar la dreapta lui este platoul alpin al Gutâiului, precedat de cealaltă calotă cu relee, a Vf. Mogoșa. Superbă, neașteptat de frumoasă zi de iarnă. Nici urmă de chiciură, peisagistica e impresionantă dar într-un fel sobră. Coborâm spre lunca mlăștinoasă a Văii Buteasa, un pârau molcom, în locul în care aceasta cotește spre nord-vest, afundându-se între maluri din ce în ce mai abrupte, apoi stâncose, pe măsura apropierii de confluența cu Râul.

Deși ținta noastră e grota, la sugestia fostului pădurar și aceea a adolescentu-

lui argat, accidental dar abil ghid, o cotim pe o culme împădurită spre stânga, devenită ulterior spectaculoasă costură flancată spre est și vest de vâlcele a-funde, versantul din dreapta fiind practic o aproape verticală stâncărie din șisturi cristaline intercalate cu cuarțite frumos drapate cu mușchi verzi.

Avansăm până la limita nordică a costurii, loc numit Piatra Stinghii (imaginea 46), o suspendată belvedere pe blocuri masive, la circa 150 m deasupra Lăpușului, pe care-l auzim curgând prin defileu. Soarele va ajunge mai târziu pentru a lumina șuvoiul verde întunecat de ape. Vizavi, malul drept e pe o bună bucată accidentat stâncos, în rest aco-

perit de foioase; ceea ce impresionează însă sunt marile petece acaparate de mestecenii ale căror albe siluete conferă ansamblului o grafică deosebită.

Revenim spre culmea principală, revăzând dizgrațiosul cadavru emfizematos al unui porc mort, poate de pestă, abandonat aici iresponsabil de către proprietarul său, evidentă sursă de contaminare pentru sălbăticiuni, în special mistreți. Suim spre Dl. Plopiș, o coastă cu rariște de monumentali goruni, din păcate mulți doborâți pentru a servi ca ocol unei turme de vreo 400 de mioare ce ierneză tradițional aici. Dovadă micile saivane îngemănate din dreapta drumului, o casă în construcție și acareturile din jur, toate ascunse de o tradițională livadă de pruni.

Aici greșim, orientându-ne spre est sud-est în loc să cotim pe culmea din stânga. Dăm repede într-o poiană cu fânață și rariște de pruni bătrâni, copleșiți de argintii licheni, la stânga. La nord-est, peste nevăzutul de-aici Lăpuș, e cătunul Sâhelbe (imaginea 47), cu vreo 14 gospodării răzlețite printre vâlcele împădurite, cu multe case noi printre pitoreștile străvechi, cu șarpante acoperite cu snopi de paie patinate de vremi.

Deasupra acestuia, acum ceva mai aproape, Aspra și Preluca Nouă; în depărtare, mijind fotogenic spre est, Preluca Veche. Chelia ocră bej a Dl. Florii (811 m) domină orizontul estic. Avansăm pe culmea cu pereți verticali spre nord și praguri stâncose estice, un appendice sinuos stâncos, fracturat, descendent, încovoidându-se spre nord pentru a se opri în malul stâng al Lăpușului, după vreo 250 m. Acesta e flancat de două vâlcele abrupte, cu săritori.

Începem căutarea grotelor. O iau înainte urmând culmea fracturată, tatonând, sperând să dau primul semnal acustic ce anunță descoperirea unei caverne. Nu văd nimic pe-acolo. Coboară speologii versați, printre ei Marius, vicepreședintele clubului speologic băimărean, abil cățărător. Nici el nu vede nimic. Revin spre culme, apoi investighez pragurile stâncose sud-estice. Dau semnal când văd o semicirculară deschidere cu o gaură aparent afundă, acoperită de gros frunziș. Marius verifică. Dar nu e ceea ce căutam.

La sudul culmii investigate, peste un vâlcet împădurit, e poiana fânață numită Săcătura. Revenim pe platou în timp ce doi speologi continuă investigația versantului accidentat, nord-vestic.

50 În Peștera Curtea Căpitanului.

mân al peșterilor. Denumirea de Curtea pare a deriva de la sensul de alai/ curteni a medievalului căpitan de oști adăpostit în vreme de restriște de caverna lungă de 28 m, terminată cu un horn îngust ce comunică cu creștetul stâncăriei. Speologii ne spun că au văzut pe pereți și boltă păianjeni, molii și un liliac pitic.

Grota e de origine tectonică, consecința unei verticale fracturi urmată de alunecarea pe straturile de șisturi cristaline alternând cu cuarțite. Blițurile aruncă orbitoare lumini, bezna e despiciată de spotul frontalelor electrice sau pâlpăirile magice ale celor cu acetilenă. Vizavi de galerie, spre vest, remarcăm o alta, scurtă de 6 m, prin care întrevădem lăturalnicele gospodării ale Codrului Butesei. E o similară fractură soldată cu un scurt tunel pitoresc.

E ora 13,15. Doi speologi și micul Alin rămân să măsoare peștera, ceilalți suim în culme, unde un ortac a atârnat deja un foc de tabără, numai bun să alunge răcoarea ce survine o dată cu ivirea norilor prevestitori de zăpadă. Trupa se regrupează, deasupra limbilor flăcărilor jucăușe apar frigările cu slănină crestată, cârnații de casă sau Trandafir.

Ne decidem cu greu să punem punct nespun de frumoasei zile de decembrie însorit, să stingem focul și s-o luăm spre Buteasa, inițial spre staulul și saivanele pustii, cu un străvechi grăjduț de oi acoperit cu paie (imaginea 51), din dreapta culmii, traversând V. Buteasa iar apoi continuând vreo 3,5 km în amonte ei, prin lunca umedă cu costreie și rogoz uscat, numeroase clăi ingenios suspendate pe crăci țaruși de fag și podini ce le protejează de infiltrarea cu apă, dând de o fostă moară purtată de apă, trainică, dezafectată după 1960.

După ora 16,30, pe când soarele a amurgit și se înnoptează iar gerul începe a mușca, închidem circuitul, în curtea pădurarului. Aflăm de la acesta despre Curtea Căpitanului că a folosit ca ascunziș unei prigonite familii de evrei, prin 1940, o altă familie de omenoși români, a lui Puț Todor, asigurându-le cele necesare supraviețuirii.

Simpaticul pădurar aduce pe prispă sticloanța cu horincă în care plutește magic tradiționala pară aurie, parfumată. Soția lui ne invită la un mizilic cu cârnați, jumări și caltaboși preparați cu o zi înainte apoi ne îndeamnă la o ciorbă fierbinte. O refuzăm amabil, apoi urăm

Urmează o nouă consultare a hărților și apoi, în extremis, un contact telefonic către pădurarul care ne spune că locația noastră e eronată, trebuind să ajungem pe vârful Dl. Plopiș, la circa 460 m altitudine și de acolo să căutăm o poiană nordică cu fânață, Peștera Curtea Căpitanului situându-se în flancul ei stâng.

Traversăm un stejăriș rar dar superb, cu exemplare semețe ale căror diametre depășesc un metru, descoperim poiana nordică și un drum de căruțe ce o taie oblic, de la sud-est la vest; la capătul ei e un vâlcet mâlos, acoperit de doborâturi de vânt, bălării și frunziș, deasupra înălțân-

du-se o stâncărie înaltă de circa 25 m, din șisturi cristaline acoperite cu licheni galben citrini, mușchi verzi și smocuri sau lungi gulere de feriguță. Ocolim prin nord peretele, derapând pe lespezi șistoase, înghețate, acoperite de frunziș. La circa 10 m de flancul nord-estic, un tânăr speolog descoperă intrarea în galerie înaltă de circa 1,7 m, largă de 1,2 m, ascendentă, uscată, luminată printr-o nișă nordică aflată la circa 4 m de la intrare.

Începe echiparea celor care vor face determinările de specialitate, măsurătorile; Mitică Iștvan inscripționează intrarea cu codul specific stabilit de cadastrul ro-

sănătate și sărbători fericite, luându-ne rămas bun. E noapte când ajungem la mașini, pentru a pleca spre Baia Mare.

În torsul cald al aerotermei află că imediat după 1989, un grup de francezi, omeniți și cazați preț de mai bine de două săptămâni de înstăritele gazde din Buteasa, cadorisiți la plecare cu o mulțime de cergi mițoase ca sumanele (ei aduseseră modeste pungi de fidea și cafea drept cadou), o dată ajunși în Franța au publicat într-un prestigios cotidian de mare tiraj imagini doar cu vechile case, șuri, grajduri acoperite cu paie afirmând că ele reprezintă locuințele actuale ale etnicilor, nu români sădea ci romi...

Peștera Curtea Căpitanului

text: **Clubul de speologie
Montana Baia Mare**

Situată în versantul stâng al râului Lăpuș, sub Vf. Plopiș, în zona satului Buteasa; dezvoltată pe direcția nord-vest sud-est. Peșteră de tip tectonic.

Intrarea peșterii (1,1 x 1,7 m) este ușor accesibilă. Galeria este puternic ascendentă în prima porțiune, unde pe circa 6 metri lungime urcă 2 m denivelare. Înălțimea pe această porțiune este constantă, 1,9 metri, iar lățimile variază între 1,1 și 1,7 m. La 6,3 m de intrare, în peretele stâng apare o fereastră situată la circa 0,7 m față de podea, de dimensiuni reduse (0,4 x 0,4 x 1 m), care de-

bușează în exterior.

În continuare galeria se reduce ca dimensiuni, necesitând parcurgeri târâș în unele porțiuni. Aproximativ la 12 m de la intrare, tot în peretele stâng apar niște terase interesante de rocă, pe o lungime de circa 3 metri, dispuse egal una față de cealaltă. Urmează o schimbare a direcției galeriei (10 grade) spre dreapta, unde imediat în podea este o vizuină, ușor descendentă, de 2,5 m lungime și diametru 0,3-0,4 m. După încă 5 metri secțiunea galeriei crește, ajungând la 2,3 m înălțime și 2,2 m lățime.

Până aici podeaua a fost cu pământ și bolovani mici și răsfirați, acum apar bolovani de dimensiuni mai mari, mici săritori. Ajungem la terminusul peșterii, unde se poate sta în picioare; înălțimea galeriei este de 2,4 m. Galeria se termină în fund de sac, cu mici prăbușiri, fără posibilități de continuare. Înainte cu 1

**51 Grajd chiorean pentru oi,
la Buteasa, Dl. Plopiș.**

metru de terminus mai întâlnim o mică galerie (lungime 2,5 m; înălțime 1,5-0,6 m; lățime 0,7-0,4 m) ușor descendentă, situată deasupra galeriei principale, orientată spre intrarea în peșteră. S-a observat un liliac pitic în capătul galeriei principale.

Cavitatea are 28,7 metri dezvoltare totală, fiind puternic ascendentă (denivelare +7,6 m). Cartată la 11 decembrie 2005 de C. S. Montana Baia Mare: Costin Alex (jr.), Mureșan Bogdan, Todoran Marius.

**INVITAȚIE
ÎN CARPAȚI**
e-zine

Laleaua peștriță

text și fotografii:
Petru Lucian GOJA
 (Baia Mare)

16 aprilie 2006, cu Dumitru Iștvan, Ionică Pop, Alec Portase. Excursie spre Rodina și apoi pe Dealul Meseș și cetatea Moigrad.

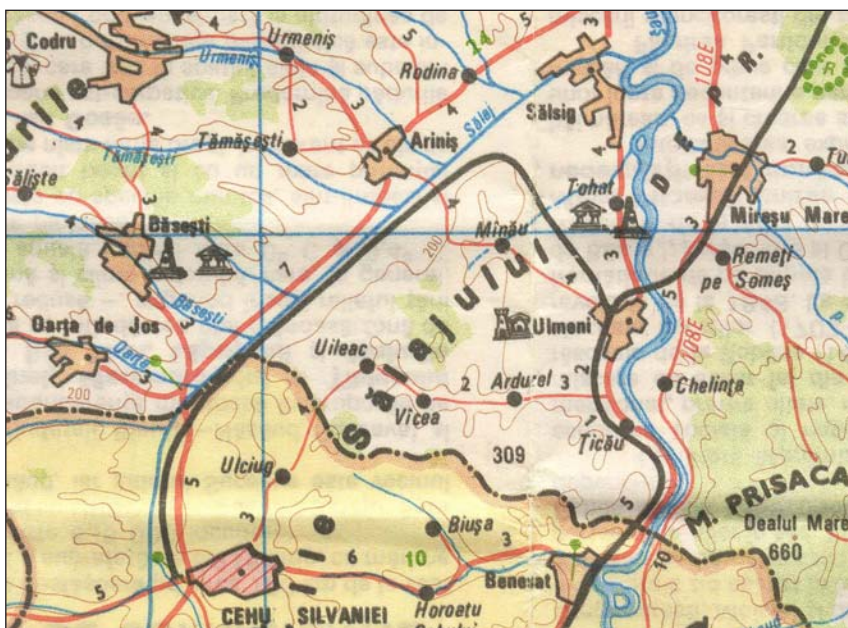
Ne-am întâlnit la 7,30 și am plecat spre Rodina, impresionați de umflatale ape lutoase și învolburate ale Lăpușului, mai apoi de cele ale Someșului, la podul din Ardușat (harta 1, extras din *Romania, tourist map*, Ministerul Turismului, 1989). Cu toate că asfaltul șoselei ce duce spre Țara Codrului și Cehu Silvaniei părea bombardat pe mari suprafețe, am parcurs repede cei 43 km până în Rodina (vezi harta 2, extras din *Județul Maramureș, hartă turistică*, OJT Maramureș), oprind chiar la intrarea în sat, în dreptul unei fântâni cu cumpănă și jgheaburi de adăpare a vitelor.

Ploua ușor când am luat-o la stânga pe o ulicioară flancată de câteva gospodării modeste, ieșind în șesul La Mociră (mocirlă), cu puține parcele de arabil, dominate de fânațe, acum o imensă zonă lacustră. La dreapta curge, pentru a aflui în Someș, Valea Sălajului. Am traversat un canal de desecare, transformat inconștient de roșeni în groapă de gunoaie, după care am continuat pe un drum de căruțe, acum submers în bună parte, remarcând verzi argintiile săbiuțe ale stânjeneilor ce înfloresc abia prin luna mai. Ne-au atras atenția grupuri de floarea Paștelui (*Anemone nemorosa*), cu corolele închise de frig, ploaie și lipsa soarelui. Prezența lor era justificată de faptul că odinioară existase aici o pădure de stejar de câmpie.

După circa 300 m am remarcat prima lalea peștriță (*Fritillaria meleagris*), înaltă de 15-20 cm (imaginile 3, 4), cu înguste frunze lanceolate, pețiolul aplecat și corola similară celei a unei lalele de cultură însă aplecată sfioasă spre sol, cu petalele roz liliachii, alături liliachiu vișinii, pistruiate cu un caroiac liliachiu. Deși aveam în mână cizmele aduse de Mitică Iștvan, continuam să tatonez optimist micile protuberanțe vegetale, în final murându-mi vârtos bocancii, doar la întoarcere apelând la ele.

harta 1

harta 2

Lalelele pestrițe începură să se ivească în pajiște cu o frecvență mai mare abia după ce parcuruserăm aproximativ 1 km din Rodina, ajungând la niște tufișuri de loză și salcie din care, cu ample dar tăcute fâlfâiri de aripi, se înălță o bufniță. Deasupra noastră începură a se roti, mai apoi a sălta spre zări și reveni în picaj, lacustre păsări ce aminteau de lăstuni, dar spre deosebire de aceștia aveau aripile sur albe și scoteau niște sunete ciudate, la început făcându-ne să credem că pe aproape se află vreun căprior furios.

2-5, dar nu mai mult de 6-7 lalele la un loc, răsărite din pajiștea inundată de apa variind de la un lat de palmă până pe

la vreo 30 cm adâncime. Un iepure o tuli înfricoșat de pe malul stâng al Sălajului.

Spre nord, satul Rodina își etala pitorescul conferit de delușorul pe care fuseseră cocoțate gospodăriile și bisericile sale înconjurată de pâlcuri dense, mai ales de pruni, abia îmbobociți. Nici măcar sălciile nu înverziseră deși trecuse jumătatea lunii aprilie. Lozele însă își etalau mătășorii aurii, plouați, buni de sfințit la biserică în această zi încărcată de o ancestrală sacralitate.

Am revenit la șosea, admirând o porțiune alungită de pajiște inundată și acaparată de portocaliile colonii de calcea calului (*Calthea palustris*) și mai rari toporași.

3 Lalele pestrițe.

Înainte descrierii turei, documentându-mă, aveam să aflu următoarele: denumirea științifică a lalelei peștrițe este *Fritillia meleagris*, fritillus în latină însemnând tablă de șah, pahar de aruncat zarurile, aluzie la pătrățelele ordonate, brun roșcate ale lalelei, care alternează cu pătrățele de alte culori, de aici impresia de peștriț; din același motiv, popular i se spune biblică. Plantă mediteraneeană, laleaua peștriță face parte din familia liliaceelor și este pusă sub protecția legii în toate țările europene. În afară de Lunca Pogănișului, la noi întâlnim laleaua peștriță în Cheile Turzii, la Tușnad, pe malul Oltului, Hărman, în rezervația Domogled - Valea Cernei, Cehu Silvaniei, Rodina.

Ploua când am ajuns la mașină însă departe, spre sud-sud-vest o geană mincinoasă de lumină ne determină să sperăm că vremea ostilă s-ar putea curma în vreun ceas, cât ne trebui să continuăm prin hârtoapele asfaltice, luând aminte la zecile de pescari înșirați pe digurile amenajărilor piscicole de la Ariniș și de lângă Cehu Silvaniei până în Zalău și de-acolo, în sus, pe voltele excelente ale Meseșului.

O uriașă oglindă acvatică părea a reuni heleșteele de dincolo de Moara Florii - intersecția spre Băsești cu lunca inundată a Văii Sălajului. Lăstuni zburau razant în căutarea muscuțelor, îi acompaniau pescăruși albi și suri; rare fâlfâituri, leneș adormite parcă, de barză și stârci albi și cenușii, tăcute plutiri pe apele tăiate de argintiile siaje ale lișițelor, haoticele evoluții în zbor ale gărlițelor, confereau zonei aspectul de danubiană luncă sau miniaturală deltă, laolaltă cu canalele de desecare pline ochi, străjuite de compactele tufe de loză aurită de mâțișori și salcie timid înverzindă. Mai departe, pe versanții deluroși, înguste holde, unele lutos întunecate, altele cu grâu, de un tonic verde, plasate pe curbe de nivel sau convergente spre culmi, dădeau o picturalitate aparte zonei.

Hârtoapele, clasice și parțial generate de anualele alunecări masive de teren, de la Crișeni-Cristur și dincolo de culmea dealului împădurit cu carpen, fag și stejar la care se adăuga un frumos pâlce de pini roșii, în Crișeni, deveniră inevitabile.

La 9,45 opream în culmea Meseșului și dezolați de ostilitatea atmosferică, punându-ne pelerinele și rucsacii de

tură, am luat-o pe culmea nord-estică (culmea lungă a Meseșului, cu cea mai mare altitudine în Măgura Priei - 998 m, se desfășoară spre sud-vest), admirând, ca și în timp ce suiserăm serpentinele șoselei largi ce duc spre Cluj-Napoca, holdele verzi crude de leurdă și cele ale florilor albe și ciclamen de mii de bre-

benei cărora li se adăugau albastre vioarele (Scila bifolia).

Ne deplasăm pe bimilenarul drum roman, pe culmea Meseșului sau ușor la dreapta ei (sud-est), marcată turistic cu bandă albastră, veche, destul de precară, trecând pe lângă suplele siluete dantelate, alb-roșii, ale celor câteva relee

5 Porolissum. În fundal, Măgura Moigradului, din andezite intruzive.

6 Porolissum. Zona templului și tavernei.

7 Porolissum. Aici a fost clădirea comandamentului.

8 Porolissum. Localizarea unuia dintre punctele de apărare.

radio, TV, antene GSM, ultimele fiind în curs de instalare pe cel mai înalt vârf nord-estic meseșan, 772 m.

Ajunși aici am început să coborâm ușor, urmărind marcajul turistic relativ recent realizat, bandă roșie, de creastă principală. În loc să contenească, ploaia creștea în intensitate, ceea ce nu ne împiedica să admirăm pădurea matură de carpen, fag, frasin, paltin și stejar, mai rar cireș sălbatic, iar la poalele ei covoarele florale și de leurdă, vremelnic acompaniate de pâlcurile delicat imaculaților ghiocci.

8 Porolissum. Localizarea unuia dintre punctele de apărare.

Era cumplit de frig, la limita transformării ploi în lapoviță. La nord-vest, prin codrul rărit, ne încântă frumoasa, deși cețoasă panoramă a Zalăului cu mai noile sale tentacule arhitectonice (cartierele săracilor postrevoluționari) furisate spre vâlcelele și lizierele de pini roșii ale Meseșului.

Drumul forestier și de acces spre clădirea releului din vârf se curmă, continuă însă cu o largă potecă ce urma același drum roman ce legase Alba Iulia de Cluj-Napoca și cetatea Moigrad.

Brena adulmecă un căprior care o zbughi speriat; cornițele lui scurte și rămuroase purtau încă catifelata blăniță sur întunecată. Imediat se ivi o căprioară ce păștea într-un hățaș de mur. O a treia căprioară o zbughi în josul culmii, câteva minute mai târziu.

Urmele unui castru roman se iviră la dreapta potecii. Aici, triasice gresii, roșcat violacee, ne atraseră atenția pe lângă numeroasele denivelări șanțuri geometrice. Mai apoi o înălțime conică, din stânga potecii, un posibil fost turn/punct de apărare roman. Un marcaj turistic recent, cruce roșie, suia pieptiș, dinspre nord-vest, de la tabăra școlară Zalău, confluând în drumul și marcajul de culme, bandă roșie.

Coborârea noastră continuă o bună bucată de vreme pe fostul drum roman,

perfect conturat, peste care carpenii și fagii păreau a-și fi întins protector ramurile, creând un silvic tunel. Dacă marnele sure caracterizau în principal zona parcursă, frecvent am dat peste cuarțite, gresii dar și andezite intruzive (ne explica geologul Mitică Iștván, colegul și ghidul nostru).

Trecuseră vreo 2 ore de la plecare; constatând rădăcina marcajului turistic și urmărind fuioarele confluând ale pâraielor vremelnice, am ieșit într-o șa cu succesiuni de suișuri și coborâșuri, alungindu-se spre nord-est și în final spre est. Niciunde însă cetatea antică Moigrad. În stânga culmii, câteva șanțuri cu desen rectangular sugerau posibile vestigii acoperite de pajiștea săracă și arbuști.

O vale seacă, afundă, la stânga, dominată spre nord de un vârf arid chelios iar la nord-vest de acesta spectaculoase stratificări de marne. La dreapta culmii și spre Depresiunea Almașului, confluente spre sud-est, vâlcele acaparate de tufe de păducel abia înmugurit, corn timid înflorit, cărpiniș și stejăriș tânăr, cam ceea ce a rămas după defrișarea codrilor pentru extinderea arealului de pășunat, desigur și inerentele alunecări de teren spre obârșiile Văii Agriș (care continuă spre est pentru a conflua Someșului la Jibou).

Ajunși aici ne contraria neivirea, după mai bine de 6 km parcursi deja, a vestigiilor romane de la Moigrad însă spre est, la o distanță estimată de noi la încă

vre-o oră de mers (minimum 4 km), remarcăm o solitară construcție întunecată, strategic plasată pe o înălțime.

Ploua și bătea un vânt rece. De acum circulam pe culmea deschisă, observând de-o parte și de alta a vechiului drum roman o succesiune simetrică de biute/lăcașuri de tragere/ scurte tranșee, probabil din războaiele mondiale. Argila clișoasă, intercalată cu gresii și conglomerate, ne puna probleme de deplasare.

În ea, parțial îngropate, am remarcat resturi de ceramică antică, de la olane sau apeducte romane. Tradiționale stâne de-o parte și alta apoi, suind treptat, la stânga (nord) se ivi Moigrad-ul, alungit pe o vale, cu roșiile șarpante de ardezale ale caselor, albul bisericii dominând comunitatea prin semeție, la dreapta satului întunecata clăie împădurită pe trei laturi și o uriașă carieră de andezite intruzive spre sud-vest, Măgura Moigradului. Ce păcat că nu aveam parte de vizibilitate!

Suirăm pe un vârf cu desigur de stejar la stânga căruia, spre satul Moigrad, se desfășurau câteva terasări consecutive clivărilor. Construcțiile cenușii, estice, dar mai ales prezența rețelei electrice, ne făcură să credem că ne îndreptăm aiurea, nu spre romanele vestigii antice ci spre vreun sat de deal transilvan.

Abia apropiindu-ne, observând înșuruierea unor panouri albe sau galbene, speranța mijii, determinându-ne să credem că acolo se afla situl arheologic, fără

a putea explica logic cenușiile construcții gemene ce aduseseră până acum cu o izolată casă țărănească.

Culmea și drumul cotiră treptat de la nord-est spre est, ieșirăm într-o pajiște înverzită, cu o pășune comunală spre sud sud-vest, fântână și jgheaburi din beton, pentru adăpat.

Noi continuăm spre nord-est și imediat, dincolo de inspirat amenajatele țarcuri înconjurate cu stâlpi și sârmă ghimpată, am dat peste vestigiile fostului punct de control grăniceresc roman, ziduri ruinate și un prim panou informativ. Am luat-o la dreapta, urmând drumul antic și - trecând peste un pâleaz special amenajat - am intrat în perimetrul unui fost templu apoi al unor foste construcții civile.

Aici zidurile fuseseră reconstruite, fixate cu mortar de ciment iar prin fața lor, pe o lungime de mai bine de vreo sută de metri, drumul imperial fiind refăcut din bolovani și cu bilaterale rigole pentru scurgerea apei.

Am ieșit din acest perimetru continuând spre est, depășind vestigiile fostei tavernă, apropiate altui templu, de acum având la dreapta (vest sud-vest) zidul de apărare, refăcut din piatră, al castrului roman Porolissum/ Moigrad.

La stânga continuau vestigiile construcțiilor civile, case de locuit cu mici magazine înspre drumul roman apoi, decalat mai departe, spre est, fundațiile clădirilor ce adăpostiseră mai marii legionarilor și cohortelor de-odinioară. Lângă ele, două clădiri în care locuiseră probabil arheologii reuniți în periodice tabere

de cercetare, consistent în anul 1999.

Am luat-o la dreapta, spre cele două turnuri gemene etajate, ale porții principale de apărare și acces în fostul castru roman, lecturând interesați explicațiile de pe panouri (în română și engleză).

Istoria acestor vestigii antice părea să se încadreze între sec. II p.Cr. și sec. VII d.Cr. iar castrul ar fi fost construit în anul 102, în cele din urmă aici existând un veritabil municipiu ce marca frontiera nordică a imperiului roman, situată la limita Podișului Transilvan spre sud-vest, Depresiunii Sălajului spre nord-vest și Văii Someșului la est.

Trecuseră 3 ore de la plecare și dacă pelerinele ne feriseră de ploaie, transpirația ne umezise hainele iar rafalele tot mai prezente de vânt ne congelau. Ne-am continuat vizita în castrul delimitabil într-un vast dreptunghi de 230 x 300 metri, trecând de la bazinul de apă, special tencuit cu mortar hidrofug, în care apa era adusă periodic de către soldați, în burdufuri, conform unei asumate corvoade, la alte construcții civile (terme, baia romană) apoi coborând spre sud-vest pe drum, ajungând la cea mai joasă construcție, amfiteatrul, susținut de contraforți radiali din zid de piatră, cu aspect de uriaș evantai.

Am suit apoi spre poarta vestică, formată odinioară din simetrice turnuri etajate din piatră, azi existând doar fundațiile, continuând spre latura nordică și încheindu-ne circuitul la porțile pe unde intraserăm, consumându-ne zgribuliți merindele sub podul de lemn restaurat.

De menționat că nu e deloc necesară

9 Porolissum. Poarta Pretoria.

parcursul celor circa 10 km dinspre Meseș până aici, pe Dealul Pomet, ci se poate ajunge în zona nordică a cetății venind pe șoseaua dinspre Jibou la Moigrad, asfaltul ajungând aproape de istoricul sit (caz în care ratezi marea parte a drumului romanilor, panoramele, floralele corole...).

La ora 13,45 am pornit pe drumul de întoarcere, prin ploaie și vânt înțepit, clefăind prin argila alunecoasă, mai apoi prin fruzișul veșted umed al codrului, la lizieră întâlnind un păstor din Ortelec, cu telefon mobil și radio portabil ("mni l-o dat șefu stâniei, proprietaru oilor, să mă poată controla"), ajutat de patru câini, însoțind 150 de mioare cu miei mici, de înțârcat și tăiat abia prin iunie.

Galopam din greu, în față, cu Ionică Pop, în timp ce Mitică și Alec veneau ceva mai în urmă, ei neurcând la relee ci urmând marcajul cruce roșie spre nord-vest, coborând direct pentru a ieși în șoseaua de unde aveam să-i îmbarcăm, aproape de tabăra școlară Zalău, de pe Meseș.

Vântul vuia teribil în timp ce suiam drumul roman prin tunelul silvic, de parcă un veritabil fluviu aerian s-ar fi năpustit sălbatic și devastator asupra culmilor împăduritului Meseș; nu puteam însă renunța la imortalizarea ghiocelor trecânzi, covoarelor de leurdă, brebenei și albăstrele.

Dacă până, și apoi de la castrul roman Moigrad, exceptând ciobanul, fuseserăm doar noi, ploaia și dracu, apropiindu-ne de relee se iviră amărății recol-

tatori de leurdă ce urmau să o vândă pe câțiva bănuți în piața zălăuană.

Ne-am încheiat tura la 16,30 apoi coborând serpentinele spre Zalău ne-am luat și colegii din apropierea taberei după care am refăcut hârtoposul parcurs spre casă prin Cehu Silvaniei, Rodina... ajungând aproape de ora 19 în Baia Mare.

Iată ce am aflat, încercând să mă documtez din câteva surse de pe Internet, cu privire la istoria cetății Porolissum/ Moigrad.

Porolissum/ Moigrad, cetate dacică lângă care a fost ridicat un castru (pe Dealul Pomet); era o construcție monumentală, printre cele mai mari din Dacia. Lângă el s-a dezvoltat așezarea civilă care ulterior a fost ridicată la rang de municipium, devenind capitala Daciei Porolissensis. Din antica așezare s-au descoperit temple, amfiteatru (ceea ce indică o intensă viață culturală), necropole, băi. Castrul roman Buciumi, un puternic punct fortificat în sistemul defensiv al Daciei romane, asigurând apărarea zonei Porolissum. Castrul de piatră s-a construit în 114 d.Hr. și era sediul garnizoanei Cohors II Augusta Brittonum. Pe raza județului (Sălaj) se atestă clar urme de locuire de peste 14.000 de ani.

Dacii au lăsat numeroase urme de locuire atât în cetatea de la Merca, precum și în așezările de la Moigrad, Zalău,

Șimleu-Silvaniei, Căpâlna, Boghiș, Sărmașag. În timpul ocupației romane a unei mari părți din Dacia, granița dintre Imperiul Roman și triburile dacilor liberi (inclusiv cei din nordul actualului județ) din nord trecea prin actualul teritoriu al Sălajului, de la Valea Someșului, peste culmile Munților Meseș (unde au fost identificate peste 50 de turnuri de supraveghere și apărare) până în Valea Crișului Repede.

Astfel, flancul de nord-vest al Imperiului Roman în Dacia era puternic întărit cu numeroase castre în care staționau legiunile romane pentru apărarea graniței, reprezentând adevărate bastioane defensive.

În afară de vestitul Porolissum (azi Moigrad) au mai funcționat și castrele de la Buciumi, Largiana (azi Românași), Optatiana (azi Sutoru), Romita, Tihău. De-a lungul drumului imperial care lega municipiul Porolissum de Napoca s-au dezvoltat nenumărate așezări cu funcții multiple.

După retragerea legiunilor și a administrației romane din Dacia, populația daco-romană de pe teritoriul actual al județului Sălaj a înfruntat frecvențele valuri migratoare...

... Prima campanie romană împotriva lui Decebal începe în 25 martie 101. ... Al doilea război al lui Traian împotriva lui Decebal începe în vara anului 105, când Traian sosește la Drobeta-Turnu

10 Porolissum. Poarta Pretoria.

Severin. Ultima luptă cu oastea regelui dac are loc la Porolissum (Moigrad).

Starea marcajelor din Munții Meseș

- cruce roșie, de la tabăra școlară Zalău spre nord nord-est, în creasta principală, excelent;

- bandă roșie, după ce treci de relee, spre nord-est, până aproape de ieșirea din pădure spre culmea sinuos cheală ce conduce la Porolissum, atâta câtă e, este bună/ vizibilă;

- în creasta de nord-est a Meseșului am dat peste un singur triunghi roșu, relativ recent, dar nu știu de unde vine/ unde merge, nu am descoperit continuarea;

- bandă albastră, veche, discontinuă, din culmea Meseșului, asfalt, la nord-est, spre relele radio, TV, GSM; cu sau fără ea, de reținut că se merge pe drumul forestier actual (fost antic, roman); chiar dacă are o ramificație reintră pe culme în apropierea clădirii de locuințe de la relee.

Bibliografie. Dumitru Iștvan, Ioan Pop, Ionuț Nechita - Grădina Zmeilor - revista Invitație în Carpați, numărul 52, 2005, pagina 59

cum a afectat războiul de 100 de ani Munții Carpați * cine se apropie de amăreala chininei * usturoiul de pădure * cum se degradează pășunile alpine
* de unde vegheau mehedințenii sosirea invadatorilor
* ciobanii români au înfrumusețat primăverile din Europa

Toponime botanice în Munții Carpați

Vlad Emil CHINDEA
(Târgu Mureș)

Numele de locuri au de multe ori o viață ascunsă, cu sensuri arareori pe deplin înțelese, implicând diverse substraturi: geografic, etnografic, socio-lingvistic (chiar și dialectologic), economic, istoric și nu în ultimul rând mistic.

Rândurile ce urmează sper să aducă puțină lumină asupra tâlcului unor nume de locuri și să arate importanța pe care o ocupă unele plante în viața oamenilor de la munte.

Târsă, Târș

Cuvânt cu multiple sensuri în spațiul montan: este vechea denumire a tisei (*Taxus baccata*, imaginea 1) cât și a unei plante erbacee (*Deschampsia caespitosa*); denumire generică pentru arborii deformați, uscați care cresc la limita pășunilor alpine; prin extensie, crenștile înfipte în pământ în jurul cărora se clădesc căpițele de fân.

Dintre aceste înțelesuri mă opresc doar la cel asociat tisei - conifer rar, foarte interesant prin longevitate (există exemplare apreciate a avea peste 3000 de ani în Europa, întrecute doar de "matuseleii" americani) și vitalitate (chiar și în timp ce trunchiul moare, ramurile apropiate de pământ pot prinde rădăcini, perpetuând astfel existența).

Este considerat sfânt de către multe civilizații. Astfel, la vechii germani era adorat ca o întruchipare a "copacului lumii" - Yggdrasil, ce adăpostea sub ramurile lui lumea oamenilor - Midgardar (Middle-earth din mitologia reciclată a filmului Lord of the rings) și a zeilor - Asgard. Multă vreme s-a considerat că

frasinul ar fi reprezentarea lui Yggdrasil, dar aceste aprecieri s-au dovedit eronate, copacul fiind descris în legende ca "veșnic verde", ceea ce nu este cazul frasinului, arbore cu frunze căzătoare.

În trecut tisa avea largă răspândire pe meleagurile carpatice, fapt reflectat și de frecvența mare a toponimelor derivate din "tisa" (M. Gutâi - Piatra Tisei, Giurgeu - Valea Tișieu, Gurghiu - Pârâul Tișaș, Vrancea - Muntele Tisar, Vlădeasa - Muntele Tisa) și - parțial - din "târș" (Suhard - Bâta Târșului, Ceahlău - Obcina Târșoasa, Siriu - Vârful Târș, Șureanu și Bihor - sat Târș, Căpățâni - Șaua Târsei).

Istoria dispariției tisei de pe meleagurile noastre este una interesantă. Lemnul fiind de calitate foarte bună, datorită elasticității a fost folosit cu precădere în Evul Mediu la fabricarea arcurilor de luptă. Astfel, celebrele "longbow" cu care englezii i-au decimat cu atâta succes pe francezi în războiul de 100 de ani erau făcute doar din lemn de tisă, și chiar legendarul arc al lui Robin Hood, era - din câte se pare - confecționat din acest material.

După ce au reușit să-și decimeze pădurile autohtone de tisă în scopuri militare, englezii s-au văzut nevoiți să recurgă la "importuri". Astfel, analele orașelor hanseatice arată că "lemnul de arc" a reprezentat o mar-

1 Tisă.

2 Ghințură, dănțură.

fă importantă în veacurile XIV-XVI în comerțul cu Anglia, obținută cu precădere din pădurile poloneze și rusești cât și de pe meleagurile carpatice. Iată cum reușește un război să facă victime "colaterale" peste secole, chiar și departe de teatrele de luptă!

La acest fapt s-a adăugat mâna (și securea) ciobanilor autohtoni care nu doreau acest arbore în preajma pășunilor deoarece alcaloizii toxici din frunze puneau în pericol viața animalelor, care, în lipsă de altceva, mai obișnuiau să "ciupească" din coronamentul verde ademenitor. Studii mai recente au arătat că această toxicitate nu era atât de mare pe cât se credea, în unele țări "acele" de tisă fiind folosite, în cantități mici, ca supliment de nutreț pentru animale.

În prezent, la noi, tisa mai apare doar sporadic, iar una din ultimele păduri naturale de tisă din Europa mai rezistă în Polonia, în regiunea Pomeraniei (rezervația Tuchola).

Dănțuraș

Toponim cu răspândire limitată la Munții Hășmaș (Muntele Dănțuraș -

creastă calcaroasă de 1624 m altitudine, la nord-est de Pasul Pângărați; pe unele hărți este denumită - în maghiară - Kișhovoș; tot în Hășmaș, un ghid în limba maghiară amintește un Vârf Dănțias, de 1702 m, între Vârful Telec și Hășmașul Mare).

Toponimul provine de la denumirea populară a gențianei - ghințură, dănțură, diñțură. Plantele din genul *Gentiana* (în special ghințura galbenă - *G. lutea*, imaginea 2) prosperă pe soluri calcaroase, de felul celor existente în Hășmaș. S-a impus în toponimia locală, probabil atât datorită răspândirii prin acele locuri cât și pentru că era o plantă căutată în trecut - pentru conținutul ridicat în principii amare (este una dintre cele mai amare plante alături de chinină!). Rizomul era recoltat, intrând în compoziția unor băuturi alcoolice cu efect tonifiant, sau sub formă de decoct în medicina populară, pentru tratamentul unor afecțiuni hepatice și ca febrifug.

Legenda spune că numele plantei provine de la regele ilir Genthios care înainte de a fi înfrânt de romani, pe la 68 î.e.n., a descoperit proprietățile miraculoase ale ghințurei galbene în munții din Nordul Albaniei. În Evul Mediu, reputația de

panaceu universal a dus la exploatarea nemiloasă a *G. lutea*, declarată astăzi monument al naturii, ea apărând doar izolat în Alpi, Carpați și Munții Balcani.

Numeroase băuturi din categoria "digestivelor" (cum sunt de exemplu bitterul Unicum - nerecomandat celor slabi de înger! - sau anumite sorturi de Grappa italiană) conțin și în prezent, printre altele, gențiană, însă este vorba, din ferice, de alte specii mai puțin periclitare (*G. punctata*, *G. purpurea*).

Șuvar

Denumirea este întâlnită în Muntele Mare (Vârful Șovar), Munții Lăpușului (Piciorul Șuvar), Munții Bârgău (Muntele Șuvărosu), Munții Suhard (Culmea Șuvir).

Există mai multe plante care poartă acest nume sau unul similar și care pot apărea în zonele montane ceea ce reprezintă o dificultate în explicarea toponimelor existente. Una este șovârvul/șovârful (*Origanum vulgare*), plantă mediteraneeană, bogată în uleiuri volatile, folosită drept condiment și binecunoscută amatorilor de bucătărie italiană deoarece este nelipsită din rețetele autentice de pizza. Cealaltă este rogozul (genul *Carex* sp., dar în special *C. curvula* și *C. sylvatica*), plantă erbacee frecventă pe pășunile montane umede iar unele specii și în jurul zonelor mlăștinoase alpine - tinoavele.

Probabil onoarea îi revine rogozului, deoarece fiind plantă cu valoare nutritivă deosebită pentru animalele aflate la păscut în zona montană era mult căutată de ciobani și s-a putut impune, inclusiv în "onomastica" locurilor. De altfel, în unele părți, "șuvar" a ajuns să denumească orice fân bogat în rogoz, demonstrând aprecierea de care se bucură planta. Originea cuvântului este sârbocroată (de la "suh vrh" - vârful uscat), reflectând habitatul original al *Origanum*ului în zona mediteraneeană.

Leurdă

Toponime de acest tip (Leurda, La Leurde, Leordiș) au o largă răspândire în Carpați (Munții Lăpușului, Maramureșului, Călimani, Cozia, Bihor), cele mai reprezentative fiind, poate: Vârful Leordiș - cel mai înalt din Munții Aninei; satul

3 Leurdă.

Leordina, de pe Valea Vișului.

Provin de la planta *Allium ursinum* - leurdă (imaginea 3), ai cioresc, ai de pădure; plantă erbacee înrudită cu usturoiul (aiul), care își face simțită prezența în lunile aprilie-mai prin pădurile umbroase de la altitudini medii cu florile-i mici și albe și cu frunzele lanceolate de un verde crud, precum și cu mirosul (deloc discret!) de usturoi pe care-l emană.

În medicina populară se bucură de o bună reputație fiind recomandată în cure depurative și în boli gastrointestinale. De altfel chiar numele speciei, "ursinum", ilustrează credința populară din țările germanice cum că animalele și în special ursul consumă cu predilecție această plantă pentru a se întrema după lungul repaos din timpul iernii. Are toate indicațiile terapeutice ale usturoiului, în boli cardiovasculare frunzele fiind un gustos adaos la salatele de primăvară.

Etimologia probabilă a acestui cuvânt este: (a)le - lat. 'alium', urda - lat. 'ursus'? prin confuzie cu rom. 'urdă'. Cuvântul a fost împrumutat și în bulgară (și nu invers, cum susține DEX-ul!), fapt demonstrat de (posibila) etimologie latină; lipsa cuvântului în alte limbi slavice, existența separată, în limba bulgară, a unui nume derivat de genul 'usturoiul ursului' (și respectiv lipsa lui în română), lipsa toponimelor și antroponimelor de acest tip în Bulgaria (și prezența lor masivă în România), toate acestea dovedesc o vechime mai mare a termenului în limba română față de limba bulgară. Un termen similar 'lertha', utilizat în Albania pentru *Alium triquetrum*, plantă cu utilizări similare leurdei, pledează și pentru o posibilă origine daco-tracică a acestui nume de plantă.

4 Horști.

Numită și mălaiul cucului (*Luzula luzuloides*) este o plantă erbacee (imaginea 4) cu frunze liniare și inflorescențe alb-verzui. Este destul de frecventă și s-a impus doar în toponimica Ceahlăului, unde se află Vârful Horști (1062 m), la nord de satul Izvorul Muntelui.

Horști

Cocoizaș

Acest toponim apare în județul Harghita, fiind atestat în Munții Gurghiu,

Harghita, Ciuc și în Masivul Ciomat, în transcriere maghiară fiind Kakajzas. Cuvântul este derivat din românescul "coacăză", preluat în forma "kakajza" în dialectul secuiesc, unde înseamnă afin (*Vaccinus myrtillus*). În consecință aceste toponime indică locurile cunoscute pentru afinișul lor bogat.

Ștevie

Exemple: Lacul și Valea Ștevia în Retezat, Vf. Ștevia (1624 m) în Munții Latoriței, Vf. Ștevioara (1847 m) în Bui-la, Vf. Ștevia (1906 m) în Munții Baiului, Vf. Ștevia (1763 m) în Munții Șureanu, Muntele Ștevaru (1213 m) din Mehedinți, Cracul Ștevia din Munții Godeanu, Dealul Șteviuța în Vlădeasa și multe altele.

Și în acest caz sunt mai multe plante care au acest nume, ceea ce complică identificarea. Putem să uităm din start de ștevia de grădină (*Rumex patientia*), care nu prea are ce căuta la altitudini mari. Un alt candidat, numit popular ștevia de munte, este *Astrantia major*, care însă este puțin probabil să fi lăsat urme atât de adânci în numele locurilor, deoarece nu se remarcă prin nimic special (doar recent a început să fie utilizată ca plantă ornamentală).

Cea mai probabilă sursă a acestor toponime este *Rumex alpinum* - ștevia stânelor, o buruiiană care se dezvoltă cu predilecție pe pajiștile alpine supraexploatare pastoral. În urmă pășcutului intensiv, pajiștile alpine care și așa, prin specificul climatului în care se află se bucură de o perioadă de vegetație extrem de scurtă și precară de la un an la altul, suferă un proces de degradare (în termeni științifici - ruderalizare). Cauzele ar fi predilecția pe care o au animalele pentru unele specii de plante, ceea ce răstoarnă raportul normal de populații, precum și avantajul pe care-l dobândesc speciile care folosesc mai bine azotul din bălegarul lăsat de animale. Caracteristic pentru fenomenul de ruderalizare este scăderea biodiversității (numărul de specii de plante se reduce la 8-10), precum și amploarea dezvoltării unor specii indicator, fără valoare economică, necomestibile pentru ierbivore, unele chiar toxice, cum sunt: *Veratrum album* - strigoaie/ stergoaie, *Senecio vulgaris*, *Polygonium* sp. - troscu, și mai ales *R. alpinum* - ștevia stânelor.

În concluzie, toponimica reflectă

distribuția fenomenului de ruderalizare, în special în zonele cunoscute pentru existența fenomenului de exploatare irațională a pășunilor din Carpații Meridionali. Alte toponime înrudite sunt cele din familia Stegea, Steja, care sunt mai răspândite în Carpații Orientali (Țibleș, Călimani, Giupalău, dar apar și în Munții Făgărașului) și ar putea reprezenta o formă dialectală pentru numele aceleiași plante, deși s-au propus și alte etimologii ("ștează" - piua primitivă de fabricat postavuri).

Tatarcă

Acest toponim, aparent lipsit de dificultăți, are o interesantă istorie ascunsă, combinând atât denumirea unui animal cât și a unei plante. Astfel, conform celor afirmate de Al. Filipașcu, ar putea proveni de la denumirea veche (astăzi păstrată doar în Maramureș) a cocoșului de mesteacăn (*Lyrurus tetrix*). În trecut, în zonele de munte, se cultiva intens hrișca (plantă nepretențioasă din familia Polygonaceelor, având semințe comestibile... un fel de cereală a săracului), care fiind adusă din est pe meleagurile noastre se mai numea și "mălai tătarec" (de altfel denumirile acestei plante în alte limbi central-europene atestă această etimologie).

Deoarece cocoșul de mesteacăn avea obiceiul să dea toamna iama prin holde, pentru a ciuguli semințele, treptat a început să fie cunoscut sub denumirea de "tătar", "tatarcă" - adică cel care se în-

6 Zărână.

fructă din mălaiul tătarec (hrișcă). De altfel distribuția acestui toponim urmează întocmai zonele în care altădată prima această pasăre: Munții Gurghiu (Tatarca, vârf de 1689 m, pe craterul Saca), Munții Călimani (Tătarca, vârf de 1247 m, la sud de Bistrița Bârgăului), Obcinele Bucovinene (Bâta Tătarci, vârf de 1550 m, precum și pârâul și satul omonim) reprezentând probabil locuri cunoscute în care are loc "bătaia" (dansul nupțial primăvăritic al acestei păsări), transmise astfel prin tradiție orală.

Vremea a trecut și arealul de răspândire al acestei păsări, ce cuprindea altădată Carpații Orientali, din nord până în Munții Vrancei, s-a redus la nucleul din rezervația Cornu Nedeii - Ciungii Bălașinii din Munții Maramureșului, cu eventuale exemplare izolate în Rodnei, Suhard sau Călimani, iar cele mai optimiste estimări vorbesc de un număr de 200 exemplare.

Dacă pentru toponimul masculin, proveniența de la etnonimul "tătar" poate fi posibilă, pentru toponimul de gen feminin aceasta apare astfel improbabilă.

Zărână

Sunt binecunoscute printre turiști Curmătura Zârnei din Munții Făgărașului, Vârful Zârnei din Munții Vrancei sau Valea Zârnei din Munții Vlădeasa

(pe unde urcă un traseu la vârful omonim). Chiar și numele orașului Zărnești apare în primele atestări documentare, din secolul XIV, sub forma de Zerne.

Aceste toponime ar putea proveni de la numele popular al plantei *Solanum nigrum* - zărână, din familia cartofului. Planta conține în totalitate un alcaloid toxic - solanina, care este în concentrație maximă în fructele tinere care au un aspect apetisant, iar acestea consumate pot duce la intoxicații, chiar mortale. Paradoxal, fructele coapte (de culoare neagră intens) sunt perfecte pentru consumul uman, fiind utilizate inclusiv pentru gemuri și compoturi.

Deoarece nu crește în zonele alpine probabil numele a fost atribuit inițial unor repere de altitudine mică iar apoi a fost extins la altitudini mai mari (pe principiul în care numele unei văi este extins în amonte, apoi este conferit culmilor adiacente sau chiar vârfului); sau, și mai probabilă este proveniența de la un antroponim, astfel de nume de persoane fiind frecvente și în prezent, apărând și în hrisoavele medievale ("seliștea lui Zărână").

Vânj

Deși nu are nimic de a face cu zona montană, amintesc acest toponim care provine de la o specie de ulm - *Ulmus lae-*

5 Tatarcă.

7 Vânj.

lui acestei specii spre nordul bazinului Carpatic (Polonia, Slovacia, Cehia) este mult mai veche, iar una din ipotezele avansate de autorii cehi pentru a explica acest fenomen susține că păstorii vlahi, în cursul migrației lor din secolele XV-XVI ar fi contribuit fortuit la distribuția semințelor de brândușă, care agățate în blana oilor ar fi călătorit astfel "clandestin", populând întreg lanțul Carpatic până în Moravia Orientală.

Eu aş veni aici cu o altă explicație, pentru care deși nu există dovezi, pledez cu forța "argumentului poetic": ce ne împiedică să credem că în desagii ciobanilor plecați în pribegie, între curtură și amnar nu se aflau și câțiva bulbi de brândușă, pe care aceștia să-i fi transplantat, tocmai pentru a-și mai ostoi dorul după locurile natale, privind catifelele corole violete străpungând în fiecare primăvară covorul de zăpadă în singurătatea poloninelor beskidiene?

8 Brândușă.

vis, răspândită din lunci până în zona de dealuri (imaginea 7) și care a dat numele unei comune mehedintțene, Vânju Mare, mediatizată recent de presa avidă de senzational deoarece are prima femeie președintă de club de fotbal din România.

Legenda locurilor spune că pe la 1800, în vremurile tulburi ale pustiirilor lui Pazvant-oglu (celebrul Pasvante chioru din zicerile tradiționale) și a cârjaliilor de la Ada-Kaleh, falnicii vânji din partea locului reprezentau posturi de observație ideale pentru locuitorii plaiurilor mehedintțene, dornici de a-și feri

avutul de orice pericol venit de dincolo de Dunăre. Din falnicele foioase de altădată supraviețuiește mai mult amintirea, dar și aceasta este în suferință.

*

Închei cu o presupunere botanico-istorică: se știe de mult că locul de proveniență al brândușelor de primăvară (*Crocus vernus*, varietatea cunoscută anterior drept *C. Heuffelianus*, imaginea 8) este în sud-estul Europei; doar în ultimele secole a avut loc aclimatizarea lor în alte țări europene.

Se pare totuși că extinderea arealu-

Sursa imaginilor:

1. http://en.wikipedia.org/wiki/Taxus_baccata
2. http://en.wikipedia.org/wiki/Gentiana_lutea
3. http://en.wikipedia.org/wiki/Allium_ursinum
4. Robert W. Freckmann Herbarium, University of Wisconsin-Stevens Point. Wisconsin Plants web site <http://wisplants.uwsp.edu> (copyright notice <http://wisplants.uwsp.edu/webinfo.html#copyright>)
5. http://species.wikipedia.org/wiki/Lyrurus_tetrix
6. http://en.wikipedia.org/wiki/Solanum_nigrum
7. http://en.wikipedia.org/wiki/European_White_Elm
8. <http://en.wikipedia.org/wiki/Crocus>

Imaginile din baza de date Wikipedia sunt disponibile în termenii GNU Free Documentation License http://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Text_of_the_GNU_Free_Documentation_License.

Cetatea cu semimarcaj

text și imagini:
Radu HERA
 (București)

Traseul descris își propune atingerea crestei principale, Vârful Groșoarele (1883 m), străbătând sălbatica zonă de abrupt ce scapă din vârf spre valea omonimă (vezi extras de hartă din ghidul Ciucaș, de Maria Rodica Niculescu, Editura Sport Turism, București, 1986).

Intrarea se face comod, pe drumul forestier de pe Valea Groșoarele, semnalat de o plăcuță inscripționată, din șoseaua Cheia - Brașov (barieră la intrare); urmăm drumul forestier cam 1,5 km, până când acesta iese într-o poiană largă (vizibilă și din creasta principală și de pe Piciorul Muntele Roșu).

Din poiană părăsim drumul forestier (care continuă câțiva kilometri spre nord)

și începem urcușul pe la liziera pădurii aflată în dreapta noastră. Poiana are înclinație medie și constantă, urcușul este continuu. Suntem mereu cu fața spre abruptul Zăganului, brăzdat de nenumărate vâlcele.

În ultima parte a poienii ne orientăm ușor stânga și ajungem la pădure. Aici întâlnim pe un copac un marcaj cerc alb (doar conturul, neumplut cu altă culoare). De la părăsirea drumului forestier am făcut până în acest punct cam 30 de minute.

Intrăm pe o potecă destul de clară în pădurea prin care continuăm urcușul, mediu ca înclinație a pantei. Suntem călăuziți din loc în loc de cercul alb.

1 Treapta de la ieșirea din Cetate.

După 20-30 minute pantei îi crește înclinarea și pădurea începe să se rărească. Apar bolovani mărunți și câteva stânci mari. Marcajul există și poteca este și ea conturată. La păstrarea direcției de mers ne ajută aici și profilul pereților din față, către care ne îndreptăm și pe care îi putem vedea printre copaci.

Urcăm din ce în ce mai susținut, până când ieșim din pădure în zona cu grohotiș, de la baza pereților. Marcajul dispare pentru o vreme. Continuăm urcușul până la perete și apoi ne orientăm pe sub acesta, spre pădurea din dreapta. Aici, la primii copaci, întâlnim o potecă foarte bine conturată, care ne conduce spre est (dreapta) câțiva metri pentru ca apoi să se orienteze brusc spre stânga, în urcuș susținut, pe deasupra pereților pe care i-am ocolit. Deasupra noastră sunt alte abrupturi stâncoase compacte, astfel încât pasajul are aspectul unei brâne. Copaci doborâți și trepte stâncoase ne barează calea, dar poteca e clar conturată și în final ne conduce într-un vâlcet larg. Suntem în inima Cetății în care am intrat pe calea oferită de brână. Timp de mers de la ieșirea din pădurea marcată până aici, $\frac{3}{4}$ -1 oră.

Vâlcetul în care suntem este de formă romboidală. Pereții se despart pe măsură ce urcăm. Pentru a evita grohotișurile din prima porțiune a Cetății urcăm pe latura din stânga, pe sub pereți, unde apare o potecă însoțită de 2-3 semne de marcaj (printre ele și o săgeată albă, vopsită pe stâncă). Înclinarea crește și brazii ne supun la câteva ocolisuri istovitoare. După 1 oră ajungem în capătul văii sau, dacă vreți, în fundul curții Cetății. Pereții de stâncă cu fețe înierbate și pâlcuri de brazi s-au închis.

2 Din șa privim spre grotă 1.

3 Muchia de deasupra Cetății.

4 Coama Scurtă.

Deasupra noastră se află o grotă mică, cocoțată pe un abrupt stâncos (imaginea 2). Traseul are aici o rupere de nivel, obligându-ne să urcăm fața înierbată din stânga. Urcușul este scurt și destul de delicat, iarba lăsând loc în ultima porțiune stâncii friabile. Ieșim într-o muchie înierbată, la baza unui perete stâncos (PS). Sub noi pădurea împiedică privirea, în spatele nostru valea își etalează mai elocvent ca oricând aspectul de cetate.

Continuăm prin stânga, pe sub peretele stâncos (PS), pe o potecuță greu lizibilă din cauza vegetației (brăduți și arbuști). Aici orientarea este mai dificilă, dar ne străduim să nu părăsim prea mult direcția de mers de până acum (nord-est). Pădurea se rarește, urcușul susținut se termină cu o față abruptă, cu iarbă. Suntem pe un mic vârf. Valea din dreapta noastră este impresionantă prin lespezile sale spălate și prin adâncime. În stânga avem alt fir de vale, năpădit de vegetație. Suntem la 30 de minute de șaua de la grotă.

De aici începe ceea ce am numit noi Coama Scurtă (prin asemănare cu Coama Lungă din Piatra Craiului): un pasaj îngust, de 10-15 metri, o creastă aeriană pe care o trecem direct sau o putem ocoli prin stânga, prin zona de pădure. Ocolirea poate duce la pierderea direcției de mers și nu o recomandăm.

La capătul Coamei Scurte o stâncă barează calea. O trecem direct (terenul este friabil). Deasupra stâncii creasta continuă cu un pasaj descendent, aerian. Îl trecem direct sau îl ocolim prin stânga, până într-o strungă. Suntem la 15-20 minute de la Coama Scurtă.

5 După Coama Scurtă.

6 Grotă a doua.

Din strungă, un nou perete stâncos și înalt ne barează calea, sub forma unei lame aproape verticală în prima bucată. Optăm pentru ocolirea lui, pe o potecuță de capre ce îl încinge pe la bază (stânga).

Ieșim într-o șa înierbată mai largă, cu versanți mai primitivi. Începe să se distingă creasta principală, aflată destul de aproape de noi, peste valea cu lespezi.

Înainte noastră se desfășoară ultimul pasaj stâncos al rutei. Așadar, din șa urcăm direct spre obstacolul amintit, pe iarbă, până la o grotă adâncă de 2-3 metri (adăpost pentru capre, judecând după urme; imaginea 6). Pasajul este friabil și îl trecem direct, cu mare atenție. Din strunga de după Coama Scurtă am făcut până aici maximum 30 de minute.

După depășirea acestui obstacol (stânca cu grotă) urcăm constant spre est pe piciorul înierbat; depășim un pâlci de copaci, urmăm câteva crâmpeie de poteci de capre, apoi panta devine domoală și, după 20-30 minute de la ultima grotă ajungem în creasta principală, exact pe Vârful Gropșoarele, marcat cu un stâlp metalic.

Dându-ne posibilitatea să explorăm cotloanele atât de puțin cunoscute ale Gropșoarelor, traseul de mai sus, presărat cu flori și urme de capre negre, lasă loc curiozității fiecăruia să închipuie alte rute care se vor dovedi sau nu practicabile.

Nu este un drum pentru iarnă, înclinarea pantelor fiind favorabilă producerii avalanșelor. De asemenea este nerecomandat pe vreme potrivnică, retragerea din traseu fiind dificilă.

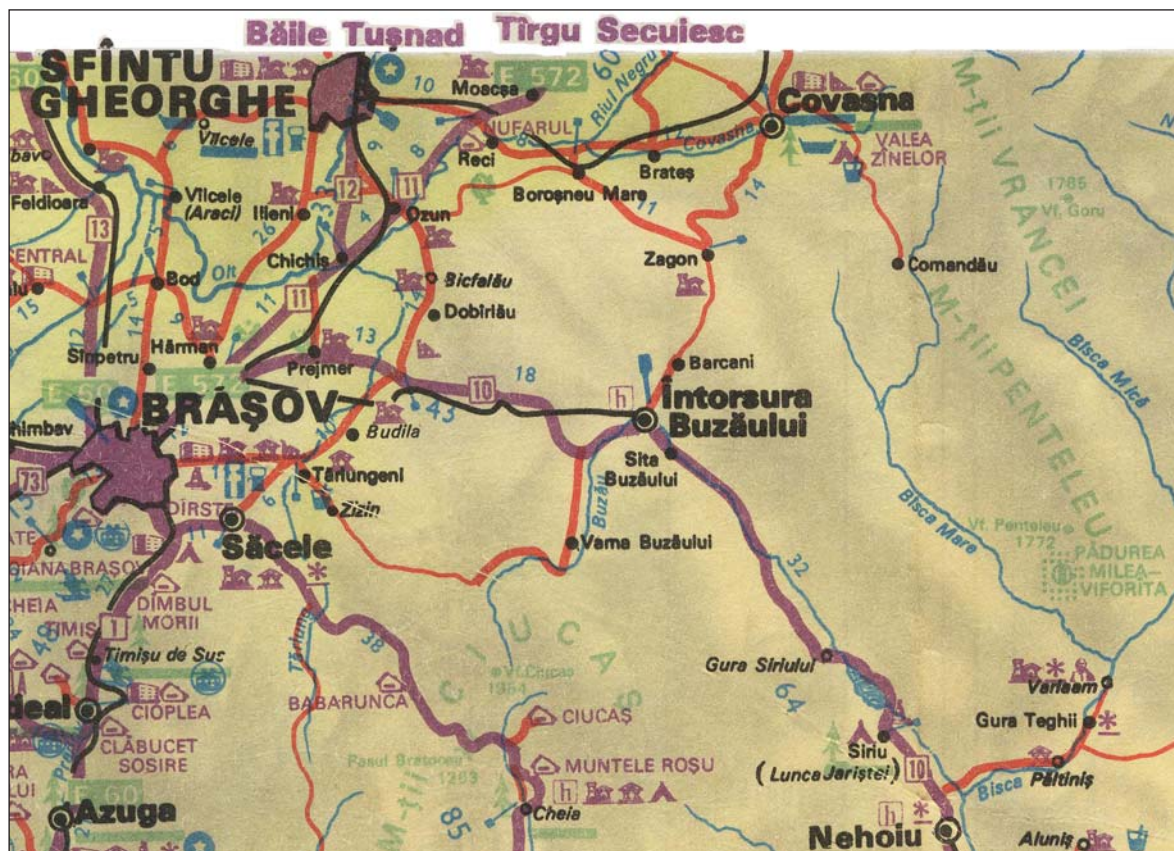
7 Obstacolul de la grotă 2.

8 Pe piciorul care duce în creastă.

Trei masive minunate

Ovidiu
ȘERBAN
(Arad)

Masivele mai puțin umblate oferă imensă satisfacție a unui contact real cu natura. Exceptând zonele afectate de defrișări și de activitățile pastorale, mediul este mai curat. Lipsa marcajelor nu face decât să conserve și mai bine peisajul.

Deoarece Carpații de curbură nu sunt tocmai aproape de Arad, aveam ca obiective câteva masive: Podu Calului, Penteleu, Vrancei, Nemira.

Brașov - Nehoiu - Gura Teghii - Podu Calului - Bâca Mare

La 6,30 ajungeam în Brașov. Avem autobuz spre Nehoiu la ora 9,30 (vezi harta zonei, extras din *Romania, tourist map*, Ministerul Turismului, 1989). Înainte de intrarea în Nehoiu coborâm la pod, unde este indicatorul rutier Gura Teghii 14 km. Nu stăm decât un sfert de oră, apare autobuzul de la Nehoiu pentru Varlaam. Căldură mare, praf, mașina scârțâie din toate încheieturile. Ajungem la amiază în Gura Teghii, de unde începe drumeția noastră.

Pentru a intra în Masivul Podu Calului trecem podul din centrul localității, intrând pe drum de căruță, spre nord-nord-vest. Drumul face apoi un cot brusc spre dreapta, apoi spre stânga. Trecem printre case, iar pe un gard vechi zărim un marcaj cruce albastră, și el vechi, șters. Până la Poiana Teghii am mai văzut doar 2-3 semne. Depășim casele, apoi lăsăm un izvor (cu jgheab de lemn) pe dreapta.

Trecem apoi pârâul, menținându-ne pe malul drept al acestuia. Se poate merge și pe partea stângă a văii, însă este mai direct pe dreapta. Treptat, peisajul devine mai puțin umanizat. Înaintăm tot pe marginea pădurii, având râul pe dreapta. Întâlnim un izvor (două țevi într-un cilindru de beton). Ne apropiem de capătul văii, panta devine mai pronunțată. Trecem printre ienuperi și conifere, ajungând în largă Poiană a Teghii. După câteva sute de metri sosim în Șaua Teghii.

Imediat în dreapta se află o stână, de unde coboară o potecă spre Bâca Mare. Zărim spre est și piramida Penteleului, punctată cu zăpadă. Trecând de șa, intrăm în pădure. Poteca este vizibilă. Marcajul, ca și inexistent până aici, devine ceva mai bun. Poteca pare mai um-

blată. Înțelegem și de ce: numărăm 12 observatoare de vânătoare, unele mai vechi, altele mai noi, amplasate chiar lângă potecă.

Ajungem la o bifurcație. Există încă o veche săgeată indicatoare (vopsită, nu metalică) care arată direcția corectă, adică spre stânga. Ocolim pe la capete afluenții de pe stânga ai Văii Păltinișului, trecând prin câteva luminișuri. Trecem prin câteva șei (potecă largă, vizibilă). Culmea Grohotișu rămâne în stânga, Vf. Copăcelu în dreapta și ajungem în fața Vf. Podu Calului (1439 m).

Urmează un urcuș pronunțat prin pădurea întunecată. Ajungem la o poieniță, apoi poteca merge pe curbă de nivel și sosește într-o poiană mare, cu o stână părăsită în dreapta (PS). Ne dăm seama că am trecut de Vf. Podu Calului așa că ne întoarcem din nou la poieniță și urcăm prin pădure, pe vârf. Harta din ghidul Munților Buzău (colecția Munții Noștri, numărul 13, 1977, autori Grigore Posea, Mihai Ielenicz) ne arată eronat că vârful este pe potecă.

Până sus întâlnim doar pădure. O poieniță minusculă este chiar pe vârf. Nu se vede decât Penteleul, spre alte zări putem privi doar dacă urcăm în copaci! Nici

Penteleul nu îl vedem acum foarte bine, din cauza plafonului jos al norilor. Coborâm apoi la potecă și la poiana cu stâna (PS). Pierdem aici aproape o oră, căutând traseul spre Bâsca Mare, marcat teoretic cu bandă roșie. Chiar găsim un semn foarte vechi, amplasat pe un copac, însă gre-

șit. O veche săgeată metalică ruginită se mai află încă pe gardul stânei și arată direcția bună.

Negăsind nici un fel de potecă, hotărâm să coborâm direct pe Valea Calului, spre nord nord-est. Nu este ușor să mergi pe lângă o apă care se adâncește

1 Urcușul spre Podu Calului (jos, localitatea Gura Teghii).

foto: Ianina Borla

2 Pe marginea rezervației Milea - Viforâta, la sud-est de Vf. Penteleu.

foto: Ianina Borla

foarte mult; după 10 minute dăm de banda roșie, abia vizibilă pe un copac. Bucurie mare, curmată însă de intrarea pe un drum forestier atacat de eroziune. Noroi mult, înaintare greoaie. Cer plumburiu, sobru. Drumul forestier devine ceva mai uscat. Pe dreapta întâlnim o stână prăbușită, situată într-o poiană (între drum și râu). Hotărâm să înnoptăm aici, așa că montăm corturile lângă râu, bucurându-ne de liniștea unei serii cu nesfârșite triluri de păsări.

A doua zi, tot sub cer plumburiu, ne continuăm coborârea pe drumul forestier, spre Bâsca Mare. Ajungem la o ramificație de drumuri: o luăm spre dreapta. Peste 1¼ ore ajungem la Bâsca Mare, pe malul ei drept.

Bâsca Mare - Vf. Penteleu

La mică distanță trecem podul, având în stânga cantonul Cernatul. După pod, forestierul se ramifică: în stânga urcă drumul spre cantonul Pitulatul; spre dreapta, după câteva sute de metri, ajungem la podul peste Pârâul Cernatul. De aici, spre stânga, se desprinde drumul forestier care

însoțește Valea Cernatu (pe el urcă banda roșie, spre Vf. Penteleu).

Avem apoi în față o ultimă ramificație de drumuri forestiere. Spre dreapta drumul coboară spre Bâsca Mare, pe care o traversează peste un pod; noi continuăm pe drumul din stânga (Districtul Forestier Viforâta). Parcurgem distanța dintre Pâraiele Cernatul și Milea. După un kilometru ajungem la un pod. Îl trecem și ajungem pe stânga apei. După pod, la vreo 3-400 metri se face un drum spre dreapta. Noi urmăm Valea Milea și dăm iarăși de un pod; trecem pe dreapta văii. Ne îndepărtăm puțin de vale, drumul continuă printr-un sector de pădure cu brazi, foarte frumoasă. Imenși nori și-au făcut loc pe cer, deși e încă dimineată; suntem în mai, lună caracterizată de instabilitate meteo pronunțată, așa că aversele nu întârzie să apară.

Ne apropiem de rezervația forestieră Milea - Viforâta și trecem din nou apa, tot mai mică, pe un podeț. Ajungem la ultima trecere peste Pârâul Milea, la confluența cu Pârâul Picioarul Caprei. După hartă (Penteleu, de Mihai Iele-nicz și Mircea Muscalu, Editura pentru Turism, București, 1991), triunghiul al-

3 În zona Vf. Porcul, imediat la nord de Penteleu.

foto: Ianina Borla

bastru pe care am venit ar fi trebuit să meargă mai departe spre sud-est, prin Șaua Paltinul și Vf. Picioarul Caprei, la Penteleu. Nu am văzut însă nici urmă de potecă.

Noi trecem podul, îndreptându-ne direct spre nord. Drumul descrie mai multe curbe spre dreapta și stânga, menținând direcția generală spre nord. Surpriză: pe un copac găsim marcajul triunghi albastru, în apropiere de fostul canton Fundul Milei. În poiana fostului canton ploaia mai conținește, permițându-ne să vedem chiar cupola Penteleului.

Conform hărții, trebuia să existe un drum forestier care urcă până la liziera pădurii, prelungindu-se apoi cu o potecă până la golul Miclăuș. Nu am mai găsit însă pe lângă apă nici un drum. Spre dreapta (est), din poiană se conturează o potecă. Urcăm destul de accentuat, apoi cărarea se îndreaptă spre nord, panta domolindu-se.

Înaintăm pe curbă de nivel, după care urmează o coborâre puternică. Într-o zonă mlăștinoasă poteca se pierde.

Urmează clipe dificile; înaintăm prin vegetația deasă, încercând să menținem direcția nord, pe curbă de nivel. Avem noroc și regăsim poteca firavă. Trecem destul de greu de un grohotiș. Bolovanii sunt foarte alunecoși.

Reintrăm în pădure și ajungem la o ramificație de poteci. Ploaia puternică ne împiedică să scoatem harta; o luăm pe poteca din dreapta (bifurcația nu era trecută pe hartă). Poteca se menține pe direcția pe care trebuia să înaintăm, nord nord-est, așa că avem ceva speranțe. Dar intrăm într-o poiană și adio potecă! Plafonul norilor începe să coboare,

liniile culmilor încep să se estompeze, chiar brazii care mărginesc poiana "dispar" încet. Urcăm mai departe prin dreapta poienii, pe urme de animale, păstrând direcția. Busola a fost de neprețuit în acele clipe.

Apar ienuperii, răsuflăm ușurați. Pădurea se termină, iar noi urcăm pe lângă un pârau, pe o pantă de 50-60 de grade. Petele de zăpadă umedă ne împiedică. Cu eforturi mari ajungem la gol; vizibilitate foarte slabă, dar ploaia s-a oprit. Penteleul trebuie să fie undeva în nord-vest, așa că menținem această direcție.

Urcăm din greu prin iarba udă, apoi

4 Zona Urzicărie (1602 m), la nord de Vf. Penteleu.

foto: Ianina Borla

5 Vârfurile Lăcăuți (1777 m, centru) și Goru (1785 m, dreapta), văzute de la Vf. Fagul Alb (1407 m).

foto: Ianina Borla

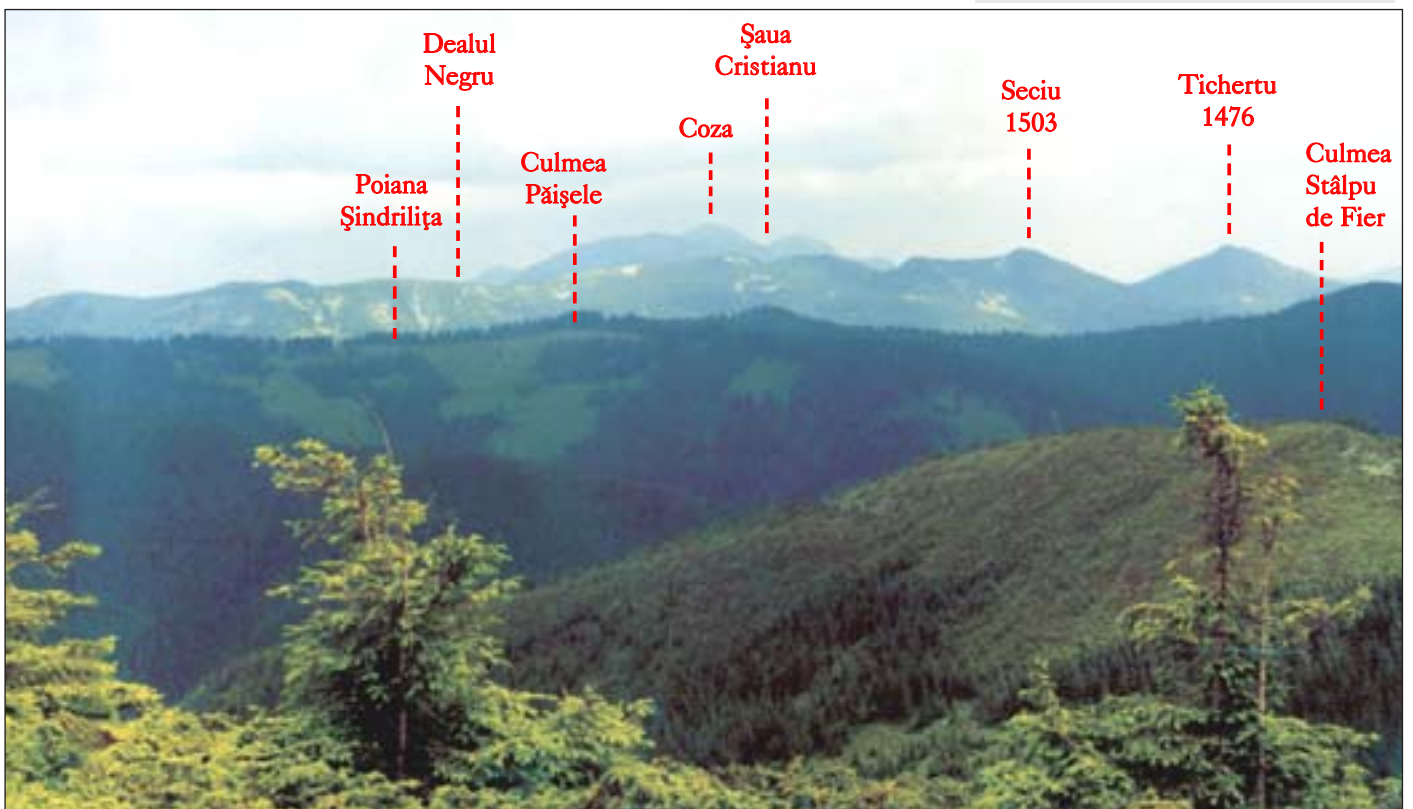
6 Înjnepenitul Vârf Goru (1785 m).

foto: Ștefan Ciurescu (Focșani)

ajungem la un mic platou. Înaintăm prin ceață, până la o șa. Auzim lătratul unor câini; sperăm să fie la stația meteo și nu la stâna Viforâta! Din șa mergem pe curbă de nivel, spre vest, însă hotărâm să o luăm spre nord, căci eram chiar sub un vârf înalt, care s-a dovedit a fi Penteleul! Pe vârf se află o bornă, cu marcajul de creastă (vechi) și o cruce tot din beton,

7 Vedere de pe Goru spre nord-est.

foto: Ștefan Ciurescu (Focșani)

de mici dimensiuni.

Vf. Penteleu - Vf. Fagul Alb

După o jumătate de oră zărilor se deschid, permițându-ne să vedem stația meteo, la doi pași, dar și creasta masivului. Plecăm mai departe, spre nord. Coborâm într-o șa, după care depășim, prin stânga, un vârf mai mic. Și tot pe stânga, jos, se vede stâna Veghiu. Urmează o șa cu foarte mult ienupăr, iar depășirea vârfului se face prin dreapta (est).

Vin iarăși clipe grele, căci zăpada e mare, umedă, rămasă exact pe poteca de culme. Așa că ne abatem destul de mult spre vest, încercând să ocolim zăpada. Revenim apoi în traseu, iar în apropiere de Vf. Porcu întâlnim pe o porțiune mare foarte mulți arbori uscați, căzuți exact pe potecă.

În continuare poteca se strecoară pe fața estică a Vf. Pietrele Arse. Ieșim apoi din pădure, ajungând în șaua cu troiță din fața Vf. Crucea Fetei (1677 m). Ocolim vârful prin stânga, la limita pășune - pădure. Din șaua din fața Vf. Balabanul poteca se orientează pe cealaltă parte a culmii; trecem chiar pe sub Vf. Balabanul.

Sosim într-o altă șa, cu o troiță veche, metalică. În continuare lăsăm Vf. Curuiul (1608 m) mult în stânga, mergând pe curbă de nivel până ajungem deasupra stânei Bălescu. Apar porțiuni de cer neverosimil de albastre. Se apropie seara. Aruncăm o privire spre interi-

orul stânei Bălescu; nici o șansă să dormim în ea, este semidistrusă, nu are ușă sau vreun geam.

Mergem apoi până la stâna Bălescuțu. Efortul a meritat, venind până aici nu mai trebuie să montăm corturile. Am dormit foarte bine, deși s-au auzit multe zgomote în noapte.

Vineri, 19 mai, în sfârșit cer senin! Plecăm până la stâna Bălescu. Din Șaua Bălescu mergem spre nord-vest, depășind vârful cu același nume. Printre crengile brăduților zărim zăpezile din Bucegi și Ciucaș. Zăpadă întâlnim și noi, în potecă. Ieșim într-o mică poieniță, apoi traversăm o scurtă porțiune de pădure. Ajungem în zona largă Urzicărie, unde am întâmpinat cele mai mari probleme de orientare de pe întreg traseul.

Informațiile de pe spatele hărții (Penteleu, de Mihai Ielenicz, Mircea Muscalu) nu puteau să ne ajute prea mult. Troița menționată acolo nu mai există. Este foarte mult ienupăr. Poteca merge chiar la limita pădure - pășune. În stânga se vede stâna Tămășoiul. Nu găsim intrarea în pădure, pentru a putea înainta mai departe spre nord. Chiar lângă Vf. Urzicărie (1602 m), banda de pădure este ceva mai îngustă, însă e o defrișare acolo, nu vedem culmea mai departe spre Fagul Alb (1407 m), ci doar vasta deschidere spre est, către Valea Bâsca Mică, iar peste ea, Munții Vrancei, cu Lăcăuți, Goru și Zboina Frumoasă în primul plan.

Mergem pe potecă, însă ea se strecoară tot la 2-3 metri sub pădure, deviind

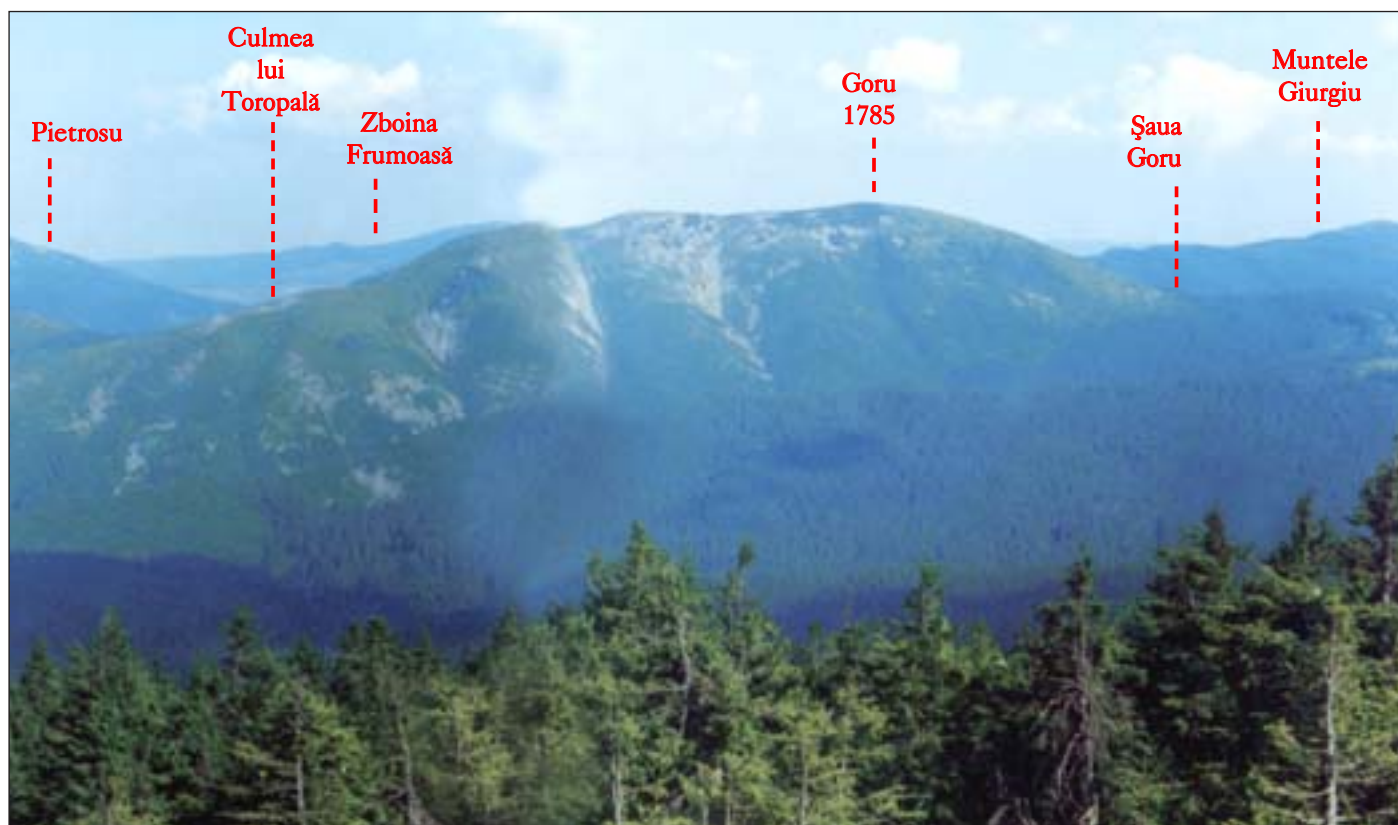
8 Stația meteo Lăcăuți.

foto: Ianina Borla

spre vest. În stânga, spre sud sud-vest, avem o extraordinară perspectivă spre Sieriu, Ciucaș și Bucegi. Ajungem deasupra stânei Tămășoiu și chiar trecem de ea, deviind în continuare spre vest. Poteca intră, în sfârșit, brusc în pădure, făcând un cot spre dreapta, însă iese tot așa de rapid, făcând un cot de data asta spre stânga și coboară într-o mică șa.

Noi am greșit în continuare, abătându-ne mult prea mult spre vest și am revenit în această șa după trei ore. Din șa, spre dreapta, începe un drum forestier. Ne angajăm pe el și imediat trecem peste două pâraie. Lăsăm și drumul și urcăm spre dreapta, direct către culme. Nu este însă nici aceasta creasta principală! Noroc că pădurea rară ne permite să mergem exclusiv pe direcție, fără nici un fel de cărare. De fapt, vedem poteci peste tot! Pare că nu mai ieșim nicăieri, deși mergem după busolă, direct spre nord.

Ne hotărâm: coborâm la Bâsca Mică și ajungem pe vale la Pasul Delușor. Așa că facem 90 de grade spre dreapta (est); coborând, ajungem la o vale (probabil Ierunca) cu drum forestier larg! Din acesta se desprinde imediat un drum de căruță, pe care ne angajăm și care ne conduce exact în golul Vf. Fagul Alb, în doar câteva minute. Mai găsim și o bandă roșie, foarte veche. De aici orientarea devine extrem de ușoară.

Vf. Fagul Alb - cantonul Benedict

Din Vf. Fagul Alb coborâm, pe partea stângă, printre ienuperi, lăsând în dreapta pădurea, până la Șaua Fagul Alb, care se vede mai jos. Minunată poiană la acest început de mai; aici primăvara abia începe. Vârfurile Goru și Lăcăuți sunt tot mai aproape.

Din șaua urcăm spre Vf. Fagul Oii. Ajungem la o stână. Ciobanii ne spun că se numește tot Fagul Alb; ei nu știu nici de șaua, nici de Vf. Hergheliei (1413 m). Cu amabilitate, ne-au servit cu jînțită caldă.

Din această poiană se ramifică drumuri spre Bâsca Mare cât și spre Bâsca Mică. Trecem pe lângă o a doua stână (o lăsăm în stânga) și intrăm pe poteca largă ce se orientează spre nord-vest. Sunt și vreo cinci semne noi (bandă roșie). De aici și până la Șaua Hergheliei mergem ca pe o alee dintr-un parc, poteca menținându-se spre nord-vest.

Din dreapta vine un drum forestier care se menține paralel cu poteca noastră, larg, ceva mai jos. Aproape de Vf. Vânătorul (1403 m), poteca schimbă direcția spre nord, ajungând în Șaua Hergheliei. Din șaua urcăm spre nord și suntem în fața unei ramificații importante: o luăm spre dreapta și după câțiva metri dăm de o băncuță; apoi intrăm într-o

poiană largă. În partea sud-estică a poienii întâlnim stâna Herghelia. Tot în poiană este și o cruce.

Căutăm coborârea spre Pasul Delușor. Nu o găsim, după vreo jumătate de oră de căutare. În schimb, pe o prelungire a poienii, spre nord, dăm de o potecă, lărgită mult ulterior, pe care coborâm. Direcția nord-est este tot mai clară, așa că e limpede și pentru noi că vom ajunge la cantonul Benedict/ Benedec, nu la Delușor. Splendid locul în care este așezat cantonul. Aici ne oprim, căci nu putem trece Bâsca Mică; din fostul pod au rămas doar pilonii din beton.

cantonul Benedict - Vf. Goru

În cea de a patra zi suntem foarte matinali, căci doream să urcăm în Munții Vrancei. Strângem corturile și ne deplasăm pe malul drept al râului, ajungând la un pod din beton peste care trece drumul forestier spre Delușor. Trecem Bâsca Mică pe malul ei stâng. Mergem spre est (râul curge spre vest pe această porțiune!), până la confluența cu Pârâul Giurgiului, însoțit și el de un drum forestier.

Trecem podul și continuăm pe forestierul care însoțește fidel Bâsca Mică spre nord. După aproximativ 2 kilometri de la confluența cu Giurgiul se des-

9 Vedere de pe Lăcăuți (1777 m), spre est.

foto: Ștefan Ciurescu (Focșani)

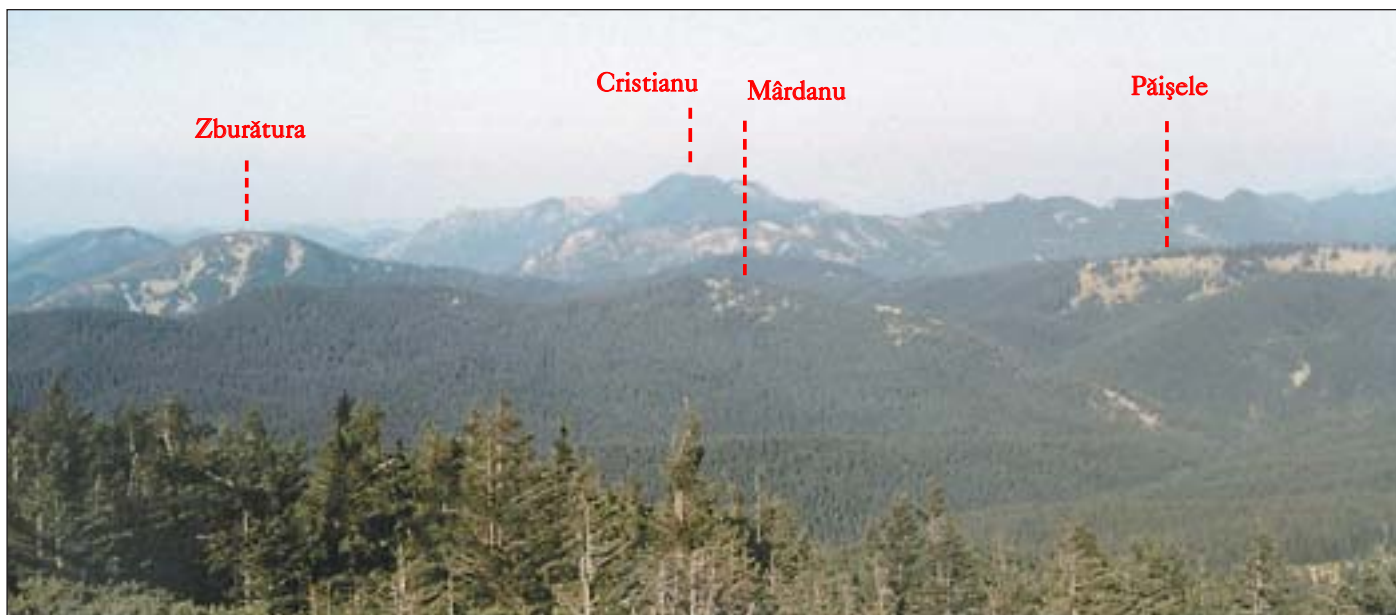
prinde o potecă spre stânga, ce duce probabil la culmea ce leagă Pasul Delușor de Vf. Lăcăuți. Și aici este un podeț de lemn peste Bâsca Mică, iar la câțiva metri în amonte, pilonii din beton care au mai rămas dintr-un pod.

Continuăm pe această vale frumoasă, desfigurată însă de defrișări. Trecem un pod, având de-acum râul pe partea dreaptă. După aproximativ un kilometru ajungem la un podeț peste un afluent din stânga. Aici este un vagonet de mocăniță, cu șină cu tot, pe un soclu de beton; un mic muzeu. Mocănița a fost desființată, ca în multe alte zone.

Pe partea stângă, în sensul nostru de mers, se află un sălaș. Tot din stânga vine Valea Mănișca, însoțită de un drum forestier larg. Există și un canton, chiar lângă drum.

După un kilometru și jumătate vom ajunge la o băncuță; Bâsca Mică primește afluenții atât din stânga cât și din dreapta. Dacă vremea este bună, se vede Vf. Goru. În acest loc părăsim Valea Bâsca Mică (vezi Munții Vrancei, de Florin Roman, colecția Munții Noștri, nr. 47, Editura Sport-Turism, București, 1989).

Trecem apa, însă constatăm că din dreapta mai vine un pârâias, pe lângă care se insinuează un drum. Noi urcăm pe drumul de tractor de culme, care se

vede de la băncuță că intră în pădure. Dar drumul forestier se intersectează cu un altul, ce vine din stânga. Nu ne abatem de la drumul nostru, care însă ne trădează; ne duce până la o defrișare urâtă, unde se termină.

Nu ne mai rămâne decât urcușul pe direcție, din nou. Pădurea este permisivă și după 30 de minute vedem pe un copac marcajul cruce albastră ce leagă Vârful Goru și Lăcăuți (vezi și articolul despre Munții Vrancei, de Ștefan Ciurescu și Nicolae Damian, însoțit de hartă și fotografii, din revista Munții Carpați, nr. 31, 2001, București). O luăm spre sud-est, depășind Șaua Goru (1486 m). Trecem de o poieniță, apoi este iar pădure; sosim la stânele din Goru, situate într-o poiană largă.

Creștetul rotund al Vârfului Goru (1785 m) apare în fața noastră, în stânga (vezi și harta Munții Vrancei, de Florin Roman, Editura Abeona, București). Spre el ne îndreptăm; după jumătate de oră de la stână părăsim marcajul și începem urcușul pronunțat spre vârful.

De la limita pădurii mergem doar printre ienuperi și afini. Urcușul greoi ne este răsplătit de splendida panoramă de pe vârful. Distingem, departe spre sud, Vf. Penteleu; spre vest, Vârful și stația meteo Lăcăuți; este extraordinară panorama Munților Vrancei, care se prezintă sub forma unor masive izolate - Coza, Zboina Frumoasă, Pietrosu, fragmentate de văi impresionante: Zăbala, Năruja, Tișița, Putna, amintindu-ne de Munții Maramureșului, care apar tot sub forma unor masive izolate - Pop Ivan, Farcău, Pietrosul Bardăului, Toroiaga. Pe Muntele Manișca defrișarea este aproape de creastă.

Vf. Goru - Comandău - Covasna

De pe cel mai înalt pisc al Vrancei coborâm exact pe unde am venit, până la Șaua Goru. De aici ne îndreptăm spre Vf. Lăcăuți, pe potecă largă.

Îeșim într-o poiană cu brazi; apoi, pe marginea pădurii, drumul se abate puțin spre sud, după care merge spre nord-nord-vest, până la stația meteo (minutat amplasată) și Vf. Lăcăuți. Vârful Goru apare impunător spre sud-est.

Urmează coborârea spre Comandău, pe punct albastru, nesperat de bun (până la cantonul Olves). Drum de tractor pe toată lungimea. Necesită atenție la circa un kilometru și jumătate de la plecarea de pe Lăcăuți, unde se desparte traseul spre Pasul Delușor (se vede pe un copac, de altfel, banda roșie). Spre dreapta este un alt drum forestier.

În continuare drumul trece atât prin rariști cât și prin păduri de molid, pentru ca înainte de a ajunge la cantonul Olves să coboare printr-o superbă poiană (la intrare este o stână). Nuanțele de verde ne fac să ne simțim și noi mai proaspeți: verdele ierbii, verdele crud al frunzulițelor foioaselor, verdele perpetuu al coniferelor.

Ajungem la cantonul Olves, situat la confluența a două pâraie ce formează Bâsca Mare. De aici urmăm drumul forestier larg, pe lângă această frumoasă vale carpatică. Poieni, păduri, iar poieni se succed în liniștea după-amiezii de mai. Începem să ne apropiem iar de civilizație: un pod, o conductă peste râu, niște case, apoi vile, frumoase, din lemn.

Ajungem la o bifurcație, cu indica-

10 Vedere de pe Lăcăuți (1777 m), spre nord-est.

foto: Șerban Dobrescu (București)

toare rutiere: spre Gura Teghii și spre Benedek. Suntem într-o zonă destul de circulată; primul camion ne și ia. Înghițim mult praf până în Covasna. Din loc în loc apar șinele fostei mocănițe, îngropate acum sub drumul forestier. Panta drumului este foarte accentuată. Ne dăm jos din camion în dreptul campinului Valea Zânelor, situat chiar la intrarea în localitate.

Vremea s-a stricat așa că am renunțat să mai urcăm în Nemira. Din Covasna pleacă microbuze spre Sfântu Gheorghe; de acolo, microbuz sau tren până la Brașov.

Timpii de parcurgere

Gura Teghii - Poiana Teghii, 2 ore;
Poiana Teghii - Vf. Podu Calului, 2 ore;
Vf. Podu Calului - canton Cernatul, 2¼ ore;
canton Cernatul - Valea Milea - rezervăție - Vf. Penteleu, 6 ore;
Vf. Penteleu - stâna Bălescuțu, 4½ ore;
stâna Bălescuțu - canton Benedek, 7½ ore;
canton Benedek - Valea Bâsca Mică - Șaua Goru - Vf. Goru, 5 ore;
Vf. Goru - Vf. Lăcăuți, 2 ore;
Vf. Lăcăuți - canton Olves, 2 ore;
canton Olves - Comandău 1½ ore.

Trei masive frumoase, pitorești, foarte puțin umblate. Nu am întâlnit nici un turist. Marcajele sunt foarte slabe, însă chiar și așa ne-au ajutat în unele situații. Defrișări mari în Vrancei, în zona Manișca.

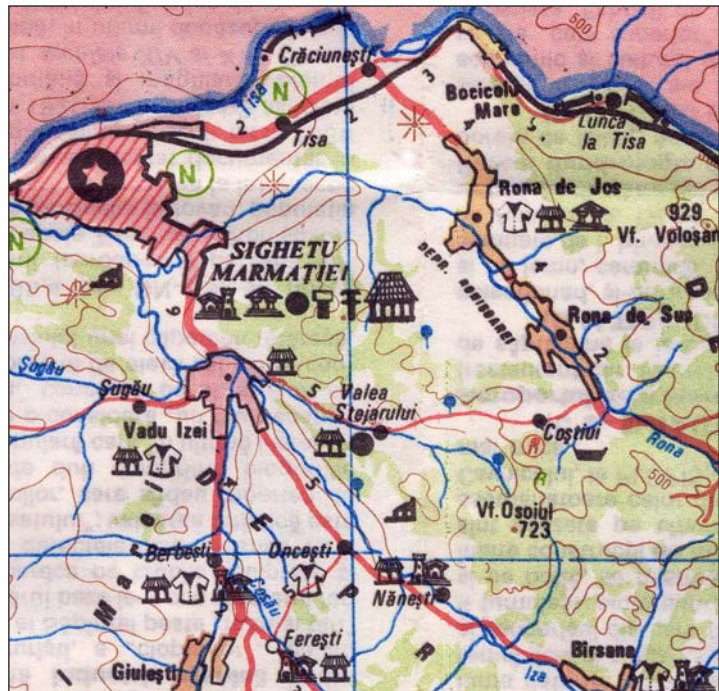
Bile de piatră

text și fotografii:
Petru Lucian GOJA
 (Baia Mare)

9 aprilie 2006, cu Mitică Iștvan, Ioan Pop, Timur Chiș, Tony Minghiraș. 63 de kilometri facem din Baia Mare până la locul întâlnirii cu Timur Chiș, în Vadu Izei, pe la 9,45 dimineața (extras de hartă din *Județul Maramureș*, OJT Maramureș).

De aici, continuând spre Sighetu Marmăției, trecând podul cu arce de oțel de peste Iza, am luat-o la dreapta (aproximativ 5 km) în amonte malului geografic drept al Izei, admirând o insulă de pe cursul acesteia, cu o lungime de mai bine de 500 m și lățime, poate, până la 200 m, trădând culturile de porumb ale verii precedente.

Un mal frumos stratificat la stânga, marne, ne spuse geologul Mitică Iștvan. Ceva mai sus am admirat pitoreasca împreunare a Râului Mara, venit din dreapta, cu Iza, tumultuoasă dar cu ape limpezi, aproape verzi smarald, dinspre est. Maluri străjuite de uriașe sălcii și arini încărcăți de

1 Vatra satului Valea Stejarului, văzută de la nord spre sud.

mâțșori violacei. Continuăm, la dreapta se interpune o culme împădurită cu foioase și molid ce ne desparte de Valea Izei.

De-acum avansăm în amonte malului drept al Văii Stejarului și luăm aminte la gospodăriile așezării cu același nume (imaginea 1), grupate în mici nuclee, unele pitorești, cocoțate pe diferite niveluri, spre culmile ce închid parcă un amplu amfiteatru. Ne atrag atenția și porțile maramureșene dăltuite-n stejar, nu prea vechi, de regulă de 25, cel mult 35 de ani.

Oprim în dreptul unei foste cariere de piatră (imaginea 2) iar Mitică ne spune că suntem în fața unor tufuri vulcanice cu incluzii de bile rotunde, uneori ovoidale, perfect șlefuite, reprezentând efectul unor condensări în jurul unor nuclee vegetale multimilenare (imaginile 3-7).

Trecem prin vad Valea Stejarului, nu mai lată de 1,5-2,5 m, afundă de până la vreo jumătate de metru, admirând stratificările de tufuri, suind la peretele ocru ruginiu, pe alocuri sur violaceu, cu bile sau ouă de piatră, unele cât cele de găină, altele ca de struț, uneori secționare perfect în două, lăsând vederii concentrarea în straturi iar central, un rest vegetal (imaginea 7), sursa generatoare a acestei ciudățenii geologice. Peretele

are înălțime de mai bine de 40 metri, creștetul lui e acoperit de tufșuri, dezghețul dislocând pietre ce sar sprintare spre noi, pocnindu-ne sec, determinându-ne să ne retragem precauți.

Revenim la drum, continuând în amonte văii, dar la un prim suiș în rampă, acolo unde spre sud se conturează un vâcel aflund în malul stâng al Văii Stejarului, coborâm pentru a da de o fântâniță cu borviz sulfuros, trădat de recente depuneri alb sure. Tufuri vulcanice stratificate frumos au deasupra lor sol arid, acoperit cu frunziș uscat prin care au penetrat spre soare corolele sutelor de albăstrele (imaginea 8) alături de ciclamen călugări și delicate primule galben pal. Suntem la *apa puturoasă de la Lăpușna*, toponim aflat de la un localnic.

Un alt borviz sulfuros se află în Valea Stejarului, urmând să-l vedem și gustăm altădată. O codobatură aurie ne fascinează cu pendulările-i specifice. Revenim la drum continuând spre centrul comunității, aproape de școală și o răstignire nouă (imaginea 9), dăltuită-n lemn de meșterul Pătru Godja, poreclit Pupăză.

Ne surprinde neplăcut teribila poluare menajeră a văii ce șerpuește de-a lungul satului; mizerii de tot felul au rămas agățate în vegetația malurilor spurcând

2 Cariera de tufuri.

pitorescul așezării. Trecem peste un podet de beton, suind spre noua biserică din lemn (imaginea 10), din păcate acoperită cu tablă, din care, din mici difuzoare, se aud glasurile nazale ale preotului și diacului, îngânate de enoriașii veniți la sfânta Liturghie. Unii săteni, mai ales femeii și coconi frumușei, stau dinaintea bisericii, alții la soare, pe o bancă lungă din partea sudică a bisericii. Înainte de toate, biserica pare a fi un spațiu destinat întâlnirii, comunicării.

Traversăm țintirimul și tiemetieul împânzit de cruci (imaginea 11), multe din țevă neagră, altele frumoase, purtând minuțios dăltuite în lemn date, nume, dar și un fel de pomelnic.

La câteva zeci de metri mai spre sud, într-un pâlce de pruni (imaginea 12), ne atrage atenția vechea biserică de lemn, patinată de vreme, îmbinată din trainice lobe de stejar, cu șarpantă de draniță și o scundă turlă, diferită de sulitele tradiționale al bisericilor maramureșene. Mici ferestre ferecate, fiecare de altă formă, sunt dispuse pe flancuri și la capătul estic. În târnațul (tinda) bisericii trei coli dactilografiate în engleză, franceză și română ne pun în cunoștință de cauză asupra istoriei acestui monument. Construită în 1630,

3 Bile și ouă de piatră în cariera de tufuri.

5 Bile și ouă de piatră în cariera de tufuri.

prima dată restaurată în 1830, cu picturi interioare specifice Comnenilor, tâmplăria lucrată de celebrul meșter dulgher Muntean. O nouă restaurare s-ar impune de urgență fiindcă cel puțin șarpanta nu arată deloc bine.

O veveriță sprintară se cațără-n stegarul de-alături apoi ne privește curioasă

de pe un ram. Șorecari pestriți suri plutesc în înalțuri profitând de termicele iscate de soarele tinzând spre amiazăzi.

Privind spre nord-vest vedem Dl. Ursoi (posibil derivat din Ursoi), în continuare Vf. Sărata și apoi, la obârșia Văii Sărata, Vf. Soliștea. De cealaltă parte a culmii e Rona de Jos și slatinile sale.

4, 6 Detalii cu bile și ouă de piatră din cariera de tufuri.

7 Bilă cu nucleu vegetal.

Nici Coștiui-ul, situat la est, renumit pentru ocele de sare și meșterii dulgheri, confecționeri de butoaie de stejar, nu e departe.

Oprim în fața monumentalei porți a meșterului Pătru Godja Pupăză, nouă, impresionantă, cu un frumos basorelief deasupra porțiței de acces, autoportretul hâtrului ajuns la 72 de primăveri, cu neagră căciulă de astrahan șmecherește trasă pe o sprânceană, cu dacice plete rebele și o haiducească mustață răsucită.

Câțiva săteni ne privesc curioși în timp ce ne luăm rucsacii, apoi ne dau utile relații privind accesul spre Dl. Hurgoi, ținta noastră următoare. Suim pe o uliță îngustă, un șleau clisos argilos, cu frânturi de marne, pentru căruțe, trecând printre tinere livezi de pruni, ieșind în fânața punctată cu albastre buchețele de toporași, continuând pe o față însoțită, spre o rariște de salcâmi.

Aurii mâțișori de loză sunt curțați de albine și alte găze iubitoare de polen și nectar. La sud, în spatele nostru, dinco-

8 Albăstrele.

9 Răstignire din satul Valea Stejarului.

culmea marcată de un lanț de megaliti conglomerat gresoși. La dreapta lor (est) e o mică înșeuare, numită La Tip (aici ar fi existat o răstignire cu chip-ul tip-ului lui Hristos).

Albăstrele, primule și o mulțime de flori de spânz (*Helleborus purpureus*, imaginile 14, 15), cu terapeutic antineoplazice, se spune, veleități, aciuete la lizieră și poalele huciului dominat de tinerii stejari. O pupăză cântă sacadat, îi urmează chemarea unui cuc. Panoramă spre nord-vest, de la Muntele lui Șerban, Pop Ivan la Petros-ul ucrainean.

Sub noi, spre nord-est, Rona de Sus (imaginea 16). Rona de Jos e ceva mai la stânga, dominată de măreța-i biserică. Un vâlc marcat de valurile succesive-l alunecări coboară de sub La Tip și la est de Hurgoiul Mic spre Valea Lilea și Rona de Sus. Continuăm de-a coasta, spre nord. Imediat dăm de tufuri vulcanice de Bârsana, sur verzui, din cauza seladonitului, friabile, stratificate în dens foietaj, uneori cu străluciri negre

10 Biserica nouă din satul Valea Stejarului.

lo de Valea Stejarului, se înalță Dl. Măgura, la est de el Dl. Cetățuii și apoi, peste vâlcea ce înconjoară ca un șanț de apărare cetatea dacică și pe cea medievală, un picior suie spre culmea vestică a Dl. Custura. Lăsăm în vâlcelele din dreapta și stânga gospodării solitare, case de vărat, ceva mai sus două saivane și o gospodărie muntenească mai mare, străjuită de patru molizi.

În fața noastră, spre nord, defrișat relativ recent și apoi plantat cu zadă, e Dl. Hurgoi, cu două vârfuri diferite ca înălțime. Unul estic, stâncos și împădurit, ținta noastră, altul vestic, mai înalt, cu versantul sudic parcurs de traseele a trei drumuri de TAF ce par argintii vinete din cauza practicării lor în tufuri vulcanice (al patrulea traseu urmează culmea Hurgoiului Mare).

Ne apropiem de liziera cu stejari tineri, pruni, păduci, măceși prin care mișună minuscule și flămânde căpușe dar și ploșnițe de pădure; un drum înierbat, de căruțe, suie oblic stânga, spre

antracit, punctiforme, datorită incluziilor de biotit (mică neagră). Sunt grosiere, trădând faptul că erupția vulcanică s-a produs relativ aproape. Mitică ne arată în rocă și lenticulare poncii, proiectile de lavă încinsă intercalate cenușilor vulcanice, treptat aplatizate datorită presiunii acestora. Constatăm că din Vf. Hurgoiul Mic (642 m) activitatea tectonică a generat apariția a cel puțin patru terase distincte, orientate spre sud-est.

Aici întâlnim primele găuri vizuine ivite sub bolovanii imenși, apoi admirăm o veritabilă uliță de piatră orientată spre est (imaginea 17), lungă de vreo 35-45 m, largă de 3-4, rod al clivării rocilor care, în diaclază, ascund nebănuite galerii. Tatonăm atenți, căutând să dăm de arcada strâmtă a galeriei știute dintr-o precedentă tură de colegul nostru Timur Chiș (muzeograf la Muzeul Maramureșului din Sighetu Marmăției, secția de Științele Naturii).

La ora 13 poposim la altitudinea de 582 m (după GPS-ul lui Ionică Pop), la

11 Cruce din satul Valea Stejarului.

12 Biserica monument din satul Valea Stejarului.

gura peșterii până acum necartată. Un tulnic (trâmbdiță) își suie spre noi melodioase îngânări pastorale. Tony și Timur se echipeză cu salopete, își pun frontalele, apoi coboară în prima porțiune a galeriei din diaclază, continuă la orizontală vreo 7 metri spre vest după care surpriză, urmează un puț scurt, depășit în ramonaj. Un curent înghețat vine din peștera care se dovedește a fi, probabil, cea mai mare din Munții Maramureșului dezvoltată în tufuri de Bârsana. Glasurile colegilor abia se aud, timpul trece pe nebănuite, soarele e treptat obturat de Vf. Hurgoi și frigul se substituie plăjei și reveriei noastre anterioare.

Rămași afară, prospectăm cu Mitică Istvan (imaginea 18) terasele din jur, descoperind alte intrări înguste, descendente. Din fânața cu livadă scăpătată din sud vedem Muntele lui Șerban și Vf. Pop Ivan, acum cu albele calote deplin însorite. Se ivesc la dreapta lor Farcăul, Mihailecu, Pecealu, Bardăul (vezi numărul 55 al revistei); mai târziu, la în-

13 Poarta lui Pătru Godja Pupăză din satul Valea Stejarului.

16 Satul Rona de Sus. În fundal, de la stânga la dreapta: Poloninca, Muntele lui Șerban, Pop Ivan, Petrosul ucrainean.

ceput vag, prin neguri, vedem piramida Munților Rodnei.

Cartarea peșterii e încheiată abia la ora 15,45 când, flămânzi, ne luăm calabalâcul suind pe piciorul stâncos spre Vf. Hurgoiul Mic, din terasă în terasă, observând o lamă de tuf verticală, mai apoi alte stânci ciudat erodate, cu niște curioase, ilizibile desene lineare. La ora 16 poposim pe Hurgoiul Mic pentru a mânca. Hurgoiul Mare (672 m) e la câteva sute de metri, la vest de noi.

14, 15 Spânz.

Cocoțat pe o stâncă a Hurgoiului Mic admir sub versantul sudic două saivane acoperite cu draniță patinată și alăturata gospodărie muntenească ordonată, bine încheată, străjuită de patru molizi cu cetina parțial curățată, lăsată doar ca niște smocuri de palmieri, spre vârf.

Terasele sud-vestice ale Văii Stejarului, mângâiate de soarele aflat în drum spre apus au o grafică aparte, conferită de holdele brun terne, altele cultivate cu trifoi roșu sau lucernă, unele fânațe naturale în care abia a dat colțul ierbii. Ce fastă zi! Câtă fericire pe Timur, constatând la cartare că peștera descoperită de el, investigată alături de Tony are vreo 50 m lungime.

Coborâm spre drumul de TAF admirând pentru ultima oară tufurile de Bârșana cu seladonit, fluturii galben citrin, maronii, chiar și unul cu ochi de păun, culmile albe ale Munților Lăpușului și la dreapta lor Gutâiul.

Ajungem apoi în sat (la 17,45). Văzându-l pe Pătru Godja Pupăză în fața porții sale monumentale ne îndreptăm spre el, conversăm; ne invită bucuros de oaspeți în curtea gospodăriei sale apoi în micul atelier școală, pentru sculptura tradițională în lemn. Statuete în lucru, una aproape terminată, reprezentând un cioban moroșan cu mițoasă gubă țurcană, simbolica furcă de tors transpusă în miniatural obelisc (înalt de vreo 2 m) din stejar patinat, cu măiestre îmbinări,

17 Ulița de Piatră, pe Hurgoiul Mic est.

18 Mitică Iștvan Dumitru, geolog, speolog, montaniard, scriitor.

simbol al iubirii, închegării indisolubile și trăiniciei familiei, ne spune meșterul.

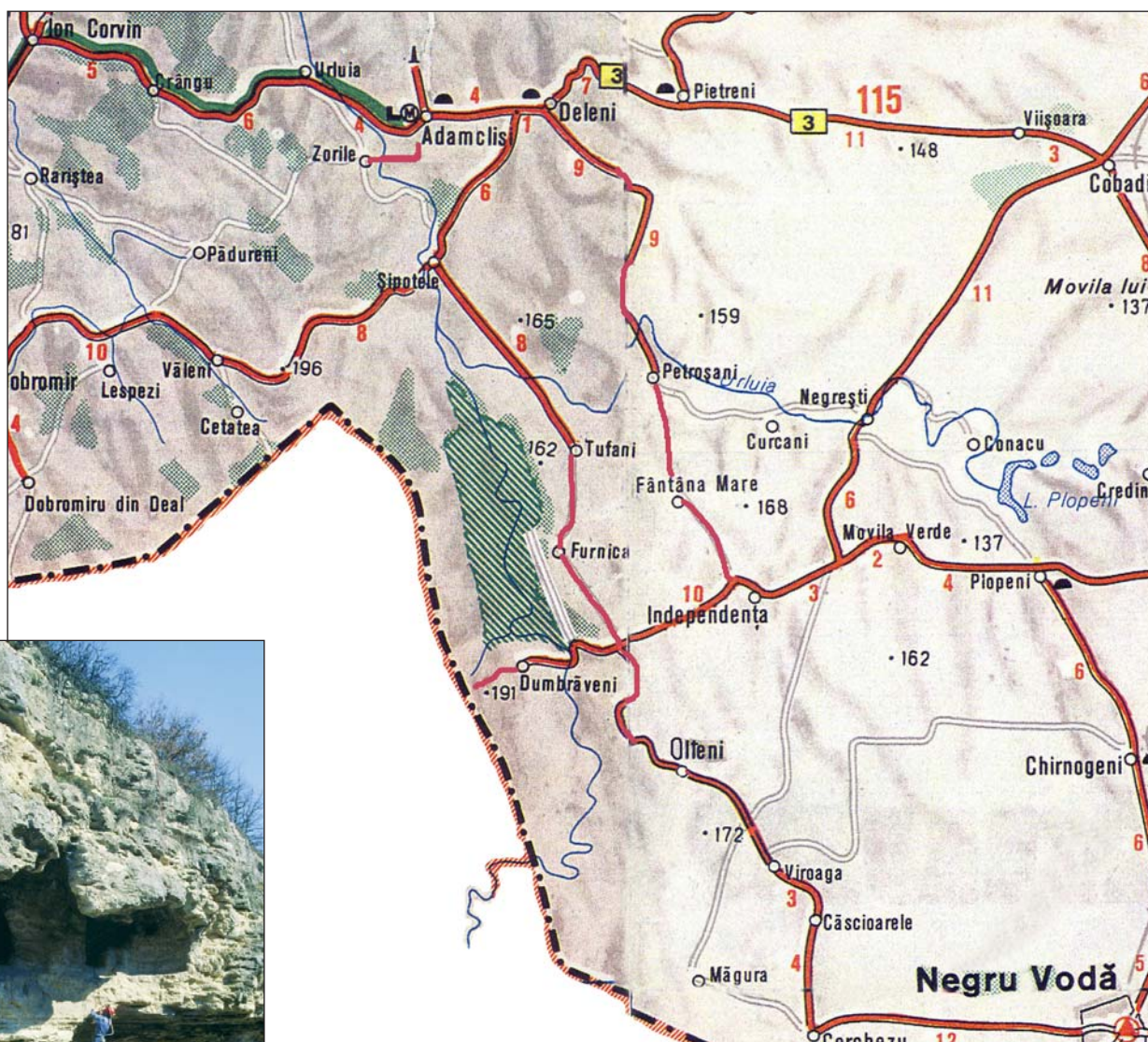
În bățatură apare o jună cu alură de orășancă jurnalistă, cunoștință de-a meșterului, poate nepoată, cel puțin așa o alintă. E însoțită de doi străini înarmați până-n dinți cu aparatură foto performantă, clasică și digitală. Aceștia fotografiază fascinați dulapuri de stejar frumos încrustate cu motive tradiționale, ornamentația unei viitoare uși comandate de un austriac, furci de tors, cele trei butoiase cu cep și horincă de prune confecționate de dulgheri din Coștiui, decorate și ornamentate apoi de Pătru Godja Pupăză, vitrine rustice, o mai aparte bibliotecă, zale de lanțuri cioplite în lemn de plop ori de mesteacăn, un basorelief destinat unei emisiuni folclorice.

Ne despărțim cu greu, urându-ne sănătate și revedere, apoi pornim spre Vadu Izei, admirând confluența Izei cu Mara, în aval de aceasta râul părând un fluviu de smarald bătut cu diamante de soare.

Ne luăm rămas bun și de la Timur Chiș care o ia spre Sighet-Iapa în timp ce noi purcedem spre Ocna Șugatag - Budești - Cavnic. Incredibil, deși suntem în Floriile romano-catolice, pe versanții nordici, suind spre Pasul Neteda, neaua are peste 70 cm iar culmea Gutâiului de la Trei Apostoli spre Vf. Gutâi (1443 m) e umbră de o frumoasă cornișă.

În dreapta ne atrag privirile și amintirile Piatra Malnașului, alba de nea chelie a Vf. Mogoșa și în continuare stâncoasele abrupturi nord-estice ale Pietrei Șoimilor. Ne apropiem de Baia Sprie în timp ce soarele dispare în valurile întunecate amestecate cu flăcările apusului. Ignișul, bine troienit, ne aruncă turistice chemări din dreapta. Acasă ajungem după ora 20,30, cu tolbele pline de noi și inedite amintiri.

Peștera cu sarcofage

Teritoriile adiacente graniței terestre dintre România și Bulgaria au de foarte multe ori peisaj alpin variat, imposibil de bănuț din hărțile pe care uzual le avem la îndemână. Pe văi largi, cu versanți calcaroși (de multe ori abrupti sau surplombați, cu stâncării interesante) găsim nu în puține locuri vestigii din piatră ale vechilor locuiri: blocuri fasonate, unele cu scrieri de demult; urme în peșteri "neexplorate", dar folosite de cei care au populat aceste țărâmurii.

O rețea densă de drumuri (asfaltate, betonate, pietruite sau de pământ) ne apropie rapid de panorame încă sălbatice, de multe ori imediat vecine perimetrului civilizat sau în curs de civilizare. Păsări multe, cu aspect neobișnuit nouă, faună densă (fazani, iepuri, popândăi, hârciogii, vulpi etc.), cum nu mai poți întâlni prin

text:

Ică GIURGIU

(Clubul de speologie
"Emil Racoviță" București)

fotografii:

**Andrei SAMOIL, Ică GIURGIU,
Radu PIȚIGOI**

2, 3 Versanți de calcar, lungi de sute de metri, cu deschideri spre subteran, pe lungă vale netrecută pe unele hărți (aflată la sud-vest și vest de localitatea Olteni), pe care primăvara curge apă. Haideți să o botezăm Valea Olteni.

alte locuri. Zone aride și perimetre umede, deopotrivă de admirat.

Pe ruta Călărași - Ostrov - Ion Corvin - Adamclisi - Șipotetele - Cerchezu - Negru Vodă (vezi extras de hartă din *România, atlas turistic și rutier*, Editura Fast Print București, actualizat de noi cu date din teren), la ieșirea din localitatea Olteni spre Cerchezu, de la borna ce arată 7 km până la Viroaga, la dreapta se desprinde o vale (nu prea apare pe hărți, inclusiv în cadastrul Apelor din Republica Populară Română, volumul 1, partea 2, 1964) pe care ne putem îndrepta către Canaraua Curvii, aflată în versantul ei stâng geografic. Canara, în limbajul localnicilor înseamnă vale, versant, deal, muchie; iar talvegurile și văile se numesc de obicei ceair (substantivul ceair a devenit în unele locuri toponim, adică Ceair).

Din Olteni înspre amonteale văii, pe jos (imaginile 2-7), sunt 3,6 km până la Canaraua Curvii, numele dat de localnici peretelui în care se află Peștera cu sarcofage. Numele folosit de arheologi este Canaraua Fetei; probabil că au fost obligați să facă această modificare, dar astfel se pot crea confuzii de localizare, Canaraua Fetei fiind nume și pentru o rezervație naturală aflată la vest de Olteni, în apropiere de localitatea Băneasa.

Valea pe care mergem din Olteni spre Canaraua Curvii este largă de 50-100 de metri, cu versanți de 20-40 metri înălțime și fund plat; sinuoasă, pitorească datorită calcarelor în care este săpată (imaginea 5); în versanți se văd deschideri ce ar putea fi guri de peșteră (imaginile 3, 6); hârciogii, nu prea obișnuiți cu oamenii prin aceste locuri, se pot apropia, curioși, și până la un metru de

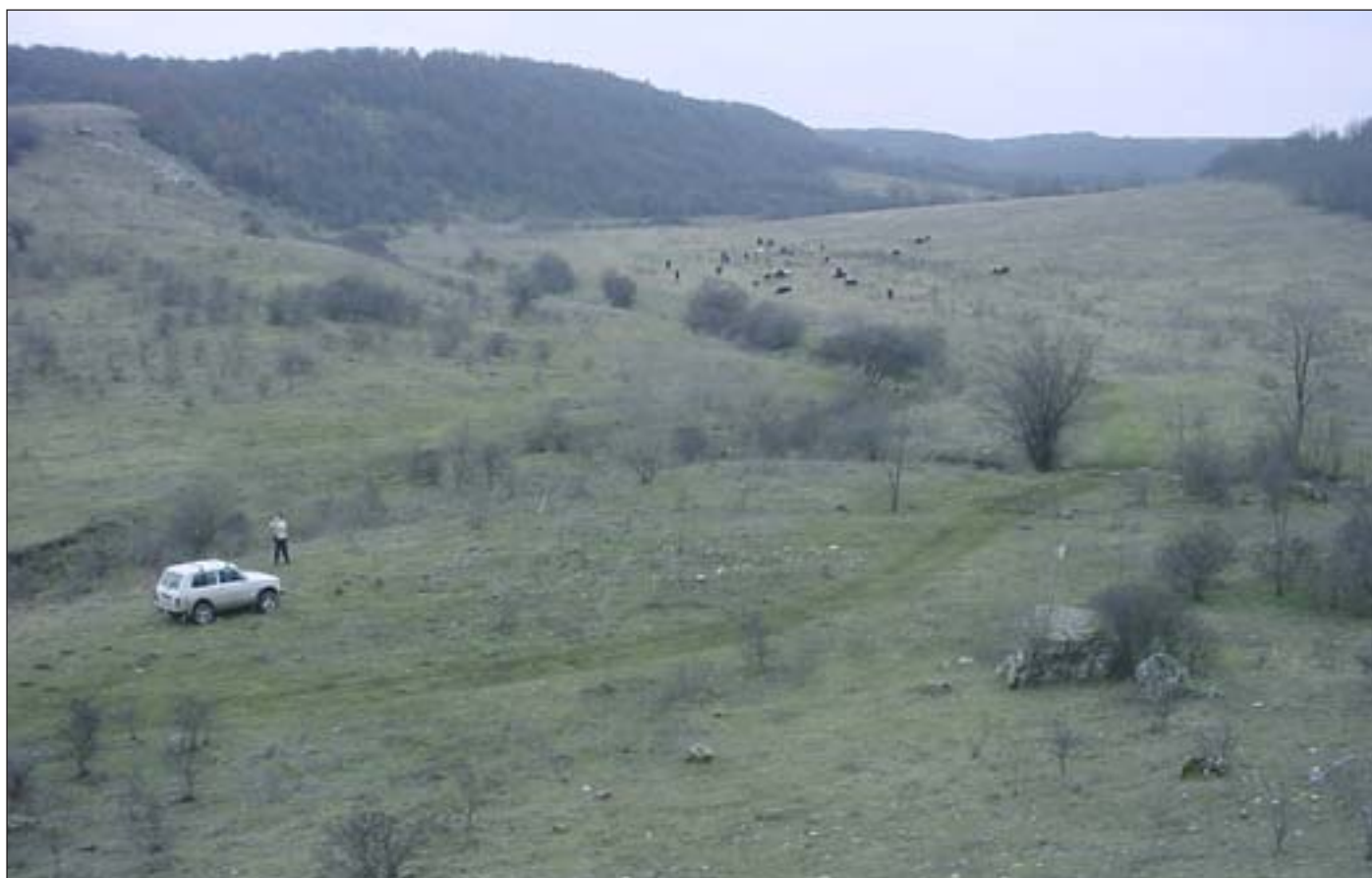
4 Imediat de lângă casele localității Olteni intrăm pe valea cu același nume. Vom înainta către amonteale ei, departe mult față de ultimul plan al acestei imagini.

5 Spre dreapta imaginii coboară ușor valea pe care am convenit să o numim Olteni. Din fundal către centrul pozei vine o altă vale importantă, din perimetrul localității Dumbrăveni. În fine, spre stânga fotografiei continuăm spre amonte; nu foarte departe de aici, pe malul stâng geografic se află Canaraua Curvii (Fetei).

6 Peretele din aval de Canaraua Curvii (Fetei), asemănător ca aspect și deschideri spre subteran cu mulți dintre versanții de pe Valea Olteni. Iarna, primăvara și toamna nu sunt probleme de a hălădui pe aceste locuri; vara, singurul pericol de luat în seamă este posibila prezență a viperelor.

7 De la peretele din imaginea anterioară: spre dreapta imediat se intră sub versantul de la Canaraua Curvii; spre stânga se merge către confluența din imaginea 5; iar către înainte, Valea Ceair urcă spre graniță. E bine să anunțați poliția de frontieră din localitățile Negru Vodă sau Băneasa că intrați în perimetrul care se învecinează cu granița. Dacă nu ați făcut așa, evitați să vă apropiați prea mult de fâșia care este arată de-a lungul frontierei și, în nici un caz nu o călcați; grănicerii nu sunt la vedere dar dacă greșiți intervin instantaneu.

8 Canaraua Curvii (Fetei). Fostul meandru de râu (sau mare puțin adâncă?) a săpat în versant terase și grote. Localnicii ajung în peșteră cățărându-se pe un trunchi de arbore. Ca peste tot în natură, e mai greu să cobori. Noi am legat o scară de arborii de deasupra versantului și am urcat pe ea câțiva metri.

9 Pereții din imaginea anterioară au păstrat bine mulajele scoicilor prinse în aceste calcare.

10 La baza arborelui din imaginea 8, pentru sprijin, se află această rocă cu contururi prelucrate de om. Nu este singura piasă din perimetru asupra căreia se constată intervenția vechilor locuitori.

11 Ajuns în Peștera cu Sarcofage, Andrei Samoil încearcă să descâlcească înscripțiile suprapuse pe pereți. Nu este exclus ca o parte din terasa/nivelul pe care stă să se fi prăbușit în decursul ultimelor secole.

12 Iată și prima imagine a zonei de intrare în Peștera cu sarcofage; pe terasa dintre coardă și stâncă stătea colegul nostru în poza anterioară. Galeria este paralelă cu valea; un strat gros de praf se află pe podeaua ei.

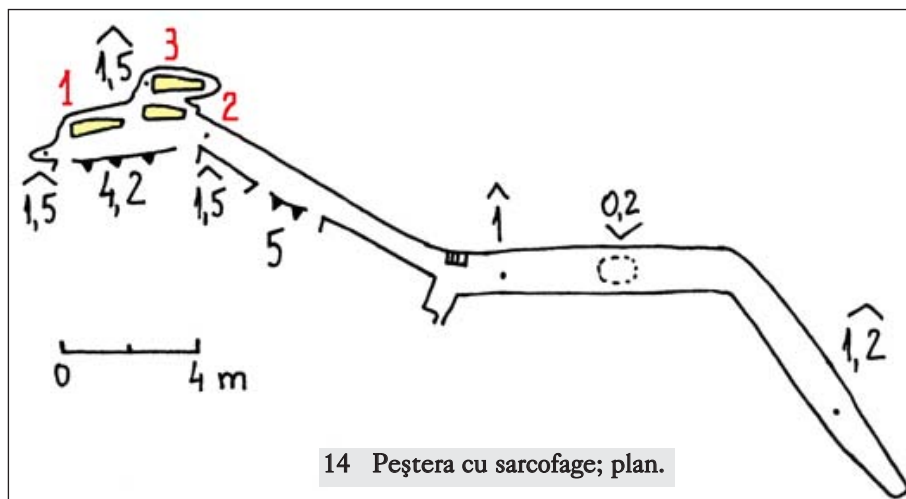

13 Imediat cum am ajuns în peșteră am putut remarca adânciturile 1 și 2 din planșeu, iar când ne-am apropiat de ele ne-am dat seama dintr-o privire de ineditul locului. Acum se vede mai bine culoarea prafului de pe podea, închisă la culoare, probabil de la urmele lemnului ars.

noi. (Hârciog - *Cricetus cricetus*. Mamifer cu lungime de până la 30 centimetri, 200-400 grame greutate, de culoare maroniu deschis. Cap mare, picioare și coadă scurte, urechi golașe. Poate trăi 10 ani. Are doi saci bucali în care poate duce până la 70 grame de semințe, ceea ce îi dă un aspect simpatic, umflându-i spre exterior pomeții; dinții din față sunt ușor ieșiți, ca la iepuri; scoate un sunet caracteristic, lovindu-și maxilarele; când stă pe picioarele posterioare, corpul nu este perfect drept, ca la popândăi, ci face cocoasă. Date preluate din Constantin Părvu, Stoica Godeanu, Laurențiu Stroe - Călăuză în lumea plantelor și animalelor - Editura Ceres, București, 1985)

Dacă locurile sunt bine zvântate, pe vale este și drum accesibil auto. Se mai poate ajunge la Canaraua Curvii din localitatea Dumbrăveni spre sud, dar noi încă nu am parcurs această variantă.

Am ajuns la Peștera de la Canaraua Curvii (imaginile 8-21) pornind de la informațiile furnizate de băstinașii Florică Buciu și Dumitru Drăghici din localita-

14 Peștera cu sarcofage; plan.

15 Sarcofagul 1, cu margine nefinisată.

15 Sarcofagul 2 și, spre stânga cum privim, intrarea în sălița ocupată integral de sarcofagul 3.

16 Sarcofagul 3, cu margine și pereți finisați.

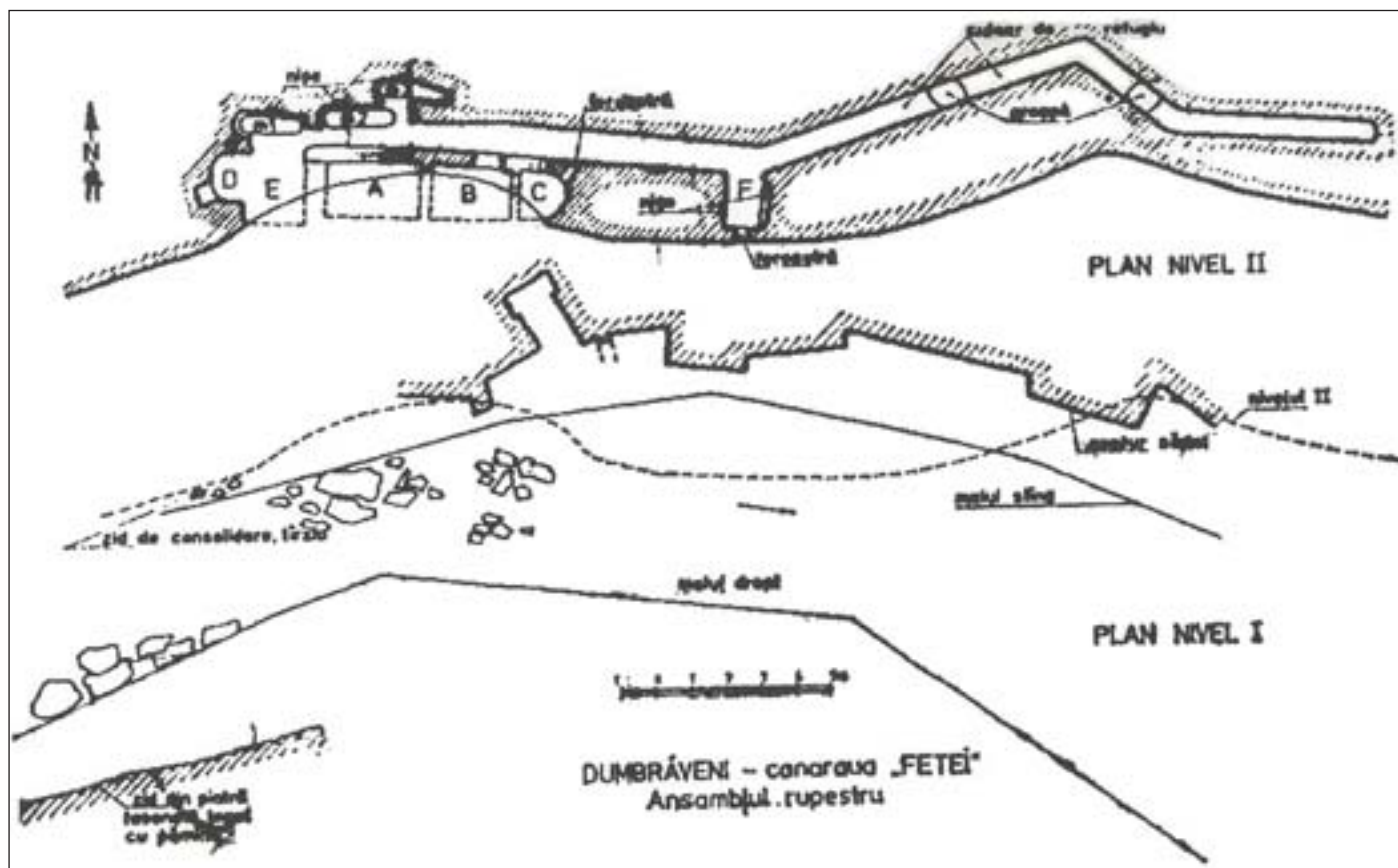
17 Sălița cu comunicare spre exterior de la jumătatea peșterii, unde se presupune că a fost un altar.

18 ieșirea la exterior a săliței altar din imaginea anterioară.

20 Andrei coboară în rapel, strângem echipamentul. Mascat parțial de tufișurile din dreapta imaginii este zidul de consolidare pe care îl găsiți pe desenul următor.

21 Desenul zonei, reprodus din articolul lui Costel Chiriac.

tea Cerchezu, însoțiți de ei. În echipa noastră au mai fost: Mircea și Irina Vlădulescu, Cristina Lazăr, Emilia Marinescu, Radu Pițigoi.

Peștera se află pe un teritoriu cu străveche, continuă și încă nedescifrată pe deplin locuire, la intersecția unor căi antice de circulație. Nu doar cavitatea este emoționantă prin informația istorică oferită - singurele sarcofage din România găsite într-un spațiu subteran natural (fost meandru de râu) - ci și zona imediat înconjurătoare, unde piese din piatră la vedere și utilizări diverse ale formelor naturale sunt numeroase.

Schița peșterii cu trei sarcofage (imaginea 14) a fost realizată de Ică Giurgiu și Cristina Lazăr. Unul dintre sarcofage, notat pe desenul nostru cu 3, are marginile foarte bine finisate (imaginea 17). Din păcate, modul cum ar putea fi valorificat economic în interesul comunității locale un asemenea loc istoric a fost și rămâne de neînțeles pen-

tru băștinași, pentru autoritățile locale. Ce se descoperă prin peșteri este obiect de joacă (scheletele...), ce se poate duce dintre piesele din piatră rămâne rățâcit sau ignorat.

După ce am ajuns la această peșteră, am constatat că într-o carte interesantă (*Arheologia peșterilor și minelor din România*, de Vasile Boroneanț, apărută la Institutul de Memorie Culturală, București, în anul 2000), la a cărei esențială completare și corectură am lucrat (deși autorul și editura au "uitat" să menționeze acest fapt), la paginile 100 și 175 putem citi despre complexul Dumbrăveni (locurile descrise mai sus), datat în secolele X-XI, asupra căruia o notă fusese publicată în revista *Pontica*, în 1988, de Costel Chiriac.

Costel Chiriac avansează ideea că la baza peșterii a existat o biserică (imaginea 21), pe jumătate folosind spațiul natural săpat de ape în stâncă, pe jumătate din lemn (construcția de lemn nu

s-a păstrat). Deasupra bisericii, în peșteră, sunt săpate trei sarcofage, foarte bine conservate (acum fără plăcile acoperitoare și fără conținut), singurul loc de acest fel din România, datate de arheologi ca fiind din secolele X-XI. Tot Costel Chiriac avansează ideea că încăperea dinaintea deschiderii spre exterior de la jumătatea peșterii a fost folosită drept altar (imaginile 14, 18, 19, 21).

Un impresionant monument de trăire dintr-un județ pe care nu-l cunoaștem, pricepem și valorificăm la cât ne pot spun locurile și urmele rămase de la vechile locuiri. Membrii clubului nostru - descoperitor printre altele a singurei peșteri cu urme de utilizare din perioada dacică, din apropierea cetății capitală a lui Decebal, dar și a picturilor de acum 14.000 de ani din Peștera Cuciulat, județul Sălaj - sunt dezamăgiți că nu ne vrem promova, cunoaște și respecta mesajele rămase peste timp.

INVITAȚIE ÎN CARPAȚI REVISTĂ LUNARĂ DE DRUMEȚIE, MUNTE, NATURĂ, DISTRIBUITĂ ELECTRONIC, PUBLICATĂ DE PROIECTUL ALPINET. www.alpinet.org

sumarul revistelor

Invitație în Carpați

prima serie, anii 1997-2001, numerele 1-50
seria nouă, din octombrie 2005, numerele 51-62

Sunt două feluri de trimiteri spre numerele revistei: de exemplu, IIC 1998-02 înseamnă anul 1998, numărul pe februarie; iar, pentru seria nouă, de exemplu IIC 55/ 71 înseamnă numărul 55, pagina 71.

Alpinism IIC 1998-02, IIC 1998-09, IIC 1999-07, IIC 1999-09, IIC 2000-01, IIC 2000-04, IIC 2000-06, IIC 2000-07, IIC 2000-10, IIC 2000-11, IIC 2001-01, IIC 2001-02, IIC 2001-04, IIC 2001-05, IIC 2001-10, IIC 2001-11

Aninei IIC 57/ 60

Baiului IIC 55/ 71

Bihor IIC 2001-04

Bucegi IIC 1997-02, IIC 1997-03, IIC 1998-04, IIC 1998-12, IIC 1999-09, IIC 2000-04, IIC 2000-07, IIC 2000-10, IIC 2000-11, IIC 2001-01, IIC 2001-02, IIC 2001-04, IIC 2001-11, IIC 2001-12

Buila IIC 2000-04, IIC 56/ 49, 53

Bulgaria IIC 2001-11

Cămpiile Banatului IIC 58/ 56

Căpățâni IIC 55/ 62, IIC 58/ 44

Ceahlău IIC 1999-12

Cernei IIC 2001-11

cetăți IIC 53/ 17

Ciucaș IIC 1998-11, IIC 62/ 48

Cozia IIC 56/ 39

Culoarul Rucăr - Bran IIC 58/ 22

Defileul Lăpușului IIC 62/ 3

Depresiunea Almaș IIC 51/ 37, IIC 52/ 59

Dobrogea IIC 52/ 57, IIC 55/ 3, IIC 57/ 53, IIC 58/ 35, IIC 62/ 71

echipament IIC 2001-08, IIC 56/ 32

escaladă IIC 2001-01, IIC 2001-06, IIC 2001-09, IIC 2001-11, IIC 52/ 50

Făgărașului IIC 1997-01, IIC 1998-03, IIC 1998-05, IIC 1999-01, IIC 1999-03, IIC 2000-02, IIC 2000-03, IIC 2000-08, IIC 2000-09, IIC 2001-04, IIC 2001-06, IIC 2001-08, IIC 2001-10, IIC 54/ 1, 55, IIC 56/ 55, IIC 57/ 3, IIC 59-61

faună IIC 51/ 26, IIC 52/ 11, 19, 46, IIC 53/ 45, IIC 55/ 6, 11, 37, 47, IIC 56/ 22, 30, 34, 36, IIC 58/ 30, IIC 62/ 43

floră, vegetație IIC 51/ 26, IIC 52/ 21, 29, 32, 37, 39, 40, 42, 43, 45, 46, IIC

53/ 9, 11, 16, 22, 44, 45, 46, IIC 54/ 14, 16, 44, IIC 55/ 7, 8, 9, 34, 50, 64, 70, IIC 56/ 17, 18, 25, 37, 41, 50, IIC 57/ 49, IIC 58/ 61, IIC 59-61, IIC 62/ 35, 43

Gilău IIC 2000-06, IIC 2000-07

Gutâi IIC 54/ 1, 41

Iezer-Păpușa IIC 2000-08, IIC 51/ 31

Igniș IIC 57/ 10, 14

istoria Alpinet IIC 2001-10, IIC 52/ 3, IIC 53/ 44

Latoriței IIC 52/ 65, IIC 53/ 24

Lăpuș IIC 54/ 3, 18

Leaota IIC 1998-04, IIC 51/ 34, IIC 58/ 3

Locvei IIC 57/ 60

Lotrului IIC 57/ 42

Maramureșului IIC 2000-11, IIC 55/ 29, IIC 62/ 60

Maramureșul istoric IIC 54/ 28, 46

Măcin IIC 2000-11, IIC 52/ 4, 50

mănăstirile Neamțului IIC 56/ 5

Meseș IIC 62/ 35

www.munticarpati.org

ghid montan la zi;

hărți în premieră; fotografiile de neuitat

www.cluburimontane.org

parteneri de drumeție; chiar lângă tine

viziți

www.salvamont.org

ture mai sigure;

accidente evitate

- Muntele Mare IIC 2000-06, IIC 2000-07
 Nepal IIC 2000-03s
 Obcina Mare IIC 54/ 50
 Pakistan IIC 2001-04
 parapantă IIC 57/ 18
 Parâng IIC 1999-04, IIC 1999-05, IIC 2001-08
 Pădurea Craiului IIC 2001-04
 Penteleu IIC 62/ 59
 Pietra Craiului IIC 1998-06, IIC 1998-08, IIC 1998-09, IIC 1999-07, IIC 2000-10, IIC 2001-02, IIC 2001-05, IIC 2001-11, IIC 51/ 28, IIC 57/ 29, 35
 Podișul Someșan IIC 53/ 17, IIC 58/ 25
 Podul Calului IIC 62/ 59
 Poiana Ruscă IIC 1998-09
 Retezat IIC 1998-01, IIC 1998-02, IIC 1998-07, IIC 1999-02, IIC 2000-01, IIC 2001-09
 Rodnei IIC 1999-06, IIC 1999-08, IIC 2000-05
 schi IIC 55/ 71, IIC 56/ 29
 speologie IIC 1998-09, IIC 51/ 3, IIC 52/ 57, IIC 55/ 3, IIC 57/ 29, IIC 58/ 22, IIC 59-61, IIC 62/ 71
 Stânișoara IIC 56/ 5
 S.U.A. IIC 1997-04, IIC 1998-12s,
 IIC 55/ 74
 Subcarpații Buzăului IIC 51/ 19
 Subcarpații Vrancei IIC 51/ 3
 Șureanu IIC 54/ 53
 Trascău IIC 2001-05
 Țara Bârsei IIC 56/ 34
 Țibleș IIC 53/ 3, IIC 57/ 18
 Vlădeasa IIC 1999-11
 Vrancei IIC 62/ 59
 vulcani noroiși IIC 51/ 19

Ică Giurgiu

Piatra Cetii (Munții Trascău), văzută dinspre Răicani.

foto: Daniel Iancu

Descoperă galeria de imagini de pe www.alpinet.org.